η μηδενιστική ομάδα της Θεσσαλονίκης
1898-1903

οι βαρκάρηδες...

...εγκαταλείπουν την καθημερινότητα
και τα όρια της έννομης τάξης
και σαλπάρουν με μια βάρκα
στις ελεύθερες και άγριες θάλασσες
της παρανομίας...

ΔΑΙΜΩΝ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΥΦΕΙΟΥ

ΜΙΣΩ ΤΟΥΣ ΤΕΜΠΕΛΗΔΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΒΑΖΟΥΝ

F. NIETZSCHE

ΟΙ ΒΑΡΚΑΡΗΔΕΣ

η μηδενιστική ομάδα της Θεσσαλονίκης

ΔΑΙΜΩΝ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΨΦΕΙΟΥ

στους βαρκάρηδες
Πολύκαρπο Γεωργιάδη,
Β.Χ.,
Βασίλη Παλαιοκώστα

για την έκδοση

Η παρούσα έκδοση του ΔΑΙΜΟΝΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ αντλεί την ύλη της σχεδόν αποκλειστικά από ένα άλλο βιβλίο, το «ΟΙ ΒΑΡΚΑΡΗΔΕΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, η αναρχική βουλγάρικη ομάδα και οι βομβιστικές ενέργειες του 1903» του Γιάννη Μέγα που εκδόθηκε το 1994 από τις εκδόσεις «ΤΡΟΧΑΛΙΑ». Μοναδική προσθήκη της παρούσας έκδοσης είναι εκτεταμένα αποσπάσματα του βιβλίου «The Balkan Trail» του αμερικάνου δημοσιογράφου Φρέντερικ Μουρ (εκδ. Smith & Elder) ο οποίος ταξίδευε στα Βαλκάνια την εποχή των επιθέσεων των Βαρκάρηδων, μια περιήγηση που κατέγραψε στο βιβλίο του (μια έκδοση του 1906).

Οφείλουμε να πούμε αναφερόμενοι στο βιβλίο του Μέγα πως -αντικειμενικά- πρόκειται για ένα όχι καλό βιβλίο καθώς ενώ παραθέτει έναν πλούτο αρχειακού υλικού[1], δεν καταφέρνει να πα-

[1] Οι αναφορές του άγγλου, του γάλλου και του έλληνα προξένου στη Θεσσαλονίκη προς τα υπουργεία εξωτερικών των χωρών τους / δημοσιεύματα σε ελληνικές, τούρκικες, αγγλικές και γαλλικές εφημερίδες της εποχής καθώς και μια σειρά από άλλες εκδόσεις.

ρουσιάσει -παρά ελάχιστα- ένα κατεξοχήν ζητούμενο: τη σκοπιά, τα κίνητρα, τις αντιλήψεις των ίδιων των πρωταγωνιστών. Των Βαρκάρηδων.

Κι αν ακόμα αυτό εν μέρει οφείλεται στην έλλειψη του σχετικού αρχειακού υλικού (παρουσιάζονται μόνο ελάχιστης έκτασης κομμάτια της αυτοβιογραφίας του Shatev -ενός εκ των Βαρκάρηδων-), δε γίνεται καν μια προσπάθεια να ερμηνευτεί η πορεία των Βαρκάρηδων υπό το πρίσμα άλλων ατόμων, ομάδων και κινημάτων της ίδιας εποχής που υιοθετούν έναν αντίστοιχο (μηδενιστικό ή όχι) τερορισμό. Η μόνη ερμηνεία που ο Γιάννης Μέγας επιχειρεί να δώσει στο βιβλίο του, είναι ότι τα πάντα έγιναν υπό το πρίσμα του βουλγάρικου ή πανσλαβικού «δακτύλου». Ότι όλα ήταν μια ανθελληνική προβοκάτσια στα πλαίσια του ελληνο-βουλγαρικού ανταγωνισμού για τη διεκδίκηση της Μακεδονίας από την υπό διάλυση οθωμανική αυτοκρατορία. Ότι σε αυτό τον ανταγωνισμό οι βούλγαροι «πόνταραν» στο (σλαβο-) μακεδονικό «άλογο» το οποίο εύκολα θα μπορούσαν στη συνέχεια να δαμάσουν. Οι εθνο-ελληνικές ιστοριογραφικές προθέσεις του Μέγα αποκαλύπτονται και μόνο από το γεγονός ότι πουθενά σε όλο το βιβλίο, είτε το V.M.R.O.[2] και τα μέλη του, είτε οι Βαρκάρηδες, είτε οι απλοί ομοεθνείς τους, δεν αποκαλούνται οτιδήποτε εκτός από «βούλγαροι». Πουθενά όμως ως «μακεδόνες» όπως οι ίδιοι αυτοπροσδιορίζονταν. Ας μη ξεχνάμε πως το βιβλίο εκδόθηκε το 1994 -και προφανώς συγγράφηκε τα αμέσως προηγούμενα χρόνια- όταν το «μακεδονικό εθνικό μας θέμα» ακόμα έκανε «τρελές πωλήσεις». Και last but not least, το βιβλίο του Γιάννη Μέγα είχε εκδοθεί με την ...ευγενική χορηγία της Τράπεζας Μακεδονίας – Θράκης.

Η όλη ιστορική προσέγγιση του Γιάννη Μέγα, στο πεδίο των διπλωματικών και στρατηγικών σχεδιασμών του βουλγάρικου επεκτατισμού όπως αυτός συγκρουόταν με τον ελληνικό (και σε κάποιο βαθμό με το σέρβικο) επεκτατισμό, σίγουρα έχει κάποια βάση. Αυτή όμως πολύ απέχει από το να διαγράφεται η αυτόφωτη, ανυποχώρητη στράτευση και δράση των Βαρκάρηδων. Πολύ απέχει από το να ξεπετιούνται σε πέντε αράδες οι επαφές τους με ευρωπαϊκές αναρχικές ομάδες, τα διαβάσματα και οι επιρροές τους, οι επαναστατικές τάσεις της εποχής που ανέπτυσσαν τέτοιες αντιλήψεις και όπλιζαν τα χέρια αποφασισμένων επαναστατών.

[2] Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση, βλ. σελ. 23

Δυστυχώς, ο «Δαίμων του Τυπογραφείου» μην έχοντας καν την πρόσβαση σε αρχεία και πηγές που είχε ο Γιάννης Μέγας, ελάχιστα έχει να συνεισφέρει σε αυτή την κατεύθυνση. Κρατάει μόνο το σαλπάρισμα των Βαρκάρηδων «...στις ελεύθερες και άγριες θάλασσες ης παρανομίας». Κρατάει τα βιβλία που τους τροφοδοτούσαν οι αναρχικοί συντρόφοι τους από τη Γενεύη: του Κροπότκιν, του Γκραβ, του Στεπνιάκ. Κρατάει το σύνθημα που τους ένωνε: ΟΥΤΕ ΘΕΟΣ - ΟΥΤΕ ΑΦΕΝΤΗΣ. Και κυρίως κρατάει την επιμονή, τη λύσσα, την «τρέλα» τους. Όλα όσα δηλαδή καμιά «επίσημη» ή «εθνική» ιστοριογραφία δεν αντιλαμβάνεται καν, και άρα δεν καταφέρνει να αλλοιώσει μέσα από το παραμορφωτικό πρίσμα της.

οι βαρκάρηδες

YORDAN POPE YORDANOV

Περισσότερο γνωστός ως ORTZETO. Γεννήθηκε το 1881 στα Βελεσά από ευκατάστατη οικογένεια. Το 1894 ήρθε στη Θεσσαλονίκη για να φοιτήσει στο γυμνάσιο και αμέσως εντάχθηκε σε επαναστατικές ομάδες. Ήταν αναμφισβήτητα η ψυχή της ομάδας. Σκοτώθηκε κατά τα γεγονότα του Απρίλη του 1903.

KONSTANTIN KIRKOV

Γεννήθηκε το 1882 στα Βελεσά και ήρθε στο γυμνάσιο μαζί με τον Ortzeto. Ήταν αχώριστοι φίλοι από τα παιδικά τους χρόνια. Φημιζόταν για το σαρκαστικό του χιούμορ και τη φοβερή μνήμη του. Σκοτώθηκε κατά τα γεγονότα.

PAVEL SHATEV

Γεννήθηκε το 1882 στο Κράτοβο. Ο πατέρας του ήταν ευκατάστατος έμπορος. Ήταν συμμαθητής με τους προηγούμενους και εντάχθηκε και αυτός στους Βαρκάρηδες. Συνελήφθη κατά τα

γεγονότα, καταδικάστηκε σε θάνατο και παρέμεινε κρατούμενος μέχρι το 1908. Το 1910 επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη και εργάστηκε ως καθηγητής. Εκτελέστηκε το 1946 από το καθεστώς του Τίτο στη γιουγκοσλαβική Μακεδονία.

MARKO STOYAN BOSHNAKOV.

Ήρθε στη Θεσσαλονίκη το 1902 στρατολογημένος από τον Ortzeto. Ήταν αυτός που σχεδίασε τη σήραγγα κάτω από την Οθωμανική Τράπεζα. Αν και δε συμμετείχε στις βομβιστικές επιθέσεις, συνελήφθη και καταδικάστηκε σε θάνατο. Έμεινε κρατούμενος ως το 1908 και πέθανε το 1915 στη Βουλγαρία.

DIMITAR METCHEV

Γεννήθηκε το 1870 στα Βελεσά. Ήταν από μικρό παιδί ορφανός και σε κατάσταση φτώχιας. Ήταν από τους λιγότερο μορφωμένους της ομάδας και είχε χαρακτήρα σιωπηλό και δύσπιστο. Ήταν όμως ο πρώτος που είχε περάσει στην παρανομία ήδη από το 1898 όταν με τσεκούρι αποπειράθηκε να εκτελέσει ένα τσιφλικά στα Βελεσά. Στη συνέχεια κατέφυγε στα βουνά και έζησε με τους λησταντάρτες. Σκοτώθηκε κατά τα γεγονότα του Απρίλη του 1903.

GHEORGHI PETER BOGDANOV

Γεννήθηκε το 1882 στα Βελεσά σε πολύ πλούσια οικογένεια. Το 1901 ο πατέρας του τον έστειλε στη Θεσσαλονίκη για να εργαστεί μαζί με τον γαμπρό και συνέταιρό του. Συνελήφθη κατά τα γεγονότα, καταδικάσθηκε σε θάνατο και πέθανε στην εξορία.

VLADIMIR PINGOV

Γεννήθηκε το 1863 στα Βελεσά. Χαρακτηριζόταν ως κυνικός και μοιρολάτρης και πάντα αναλάμβανε τις πιο δύσκολες αποστολές. Ήταν ο πρώτος από τους Βαρκάρηδες που σκοτώθηκε κατά τα γεγονότα.

ILIA TRUTCHKOV.

Γεννήθηκε το 1885 στα Βελεσά και δούλευε στη Θεσσαλονίκη ως τσαγκάρης. Σκοτώθηκε κατά τα γεγονότα.

TRAYKO TSVETKOV

Γεννήθηκε το 1878 στο Ρέσεν και είχε ζήσει για αρκετά χρόνια στη Θεσσαλονίκη. Σκοτώθηκε κατά τα γεγονότα.

MILAN ARSOV

Ήταν ο μικρότερος από τους Βαρκάρηδες, γεννημένος το 1886 στα Βελεσά. Το 1903 ήταν ακόμα μαθητής. Συνελήφθη, καταδικάστηκε σε θάνατο και πέθανε στην εξορία.

Ίλια Τρούτσκοφ

Κονσταντίν Κίρκοφ

Γκεόρκι Μπογκντάνοφ

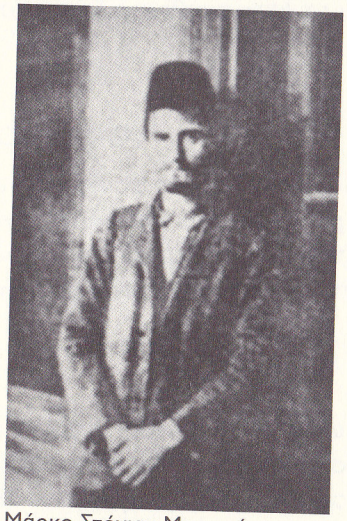

Μάρκο Στόγιαν Μποσνάκοφ

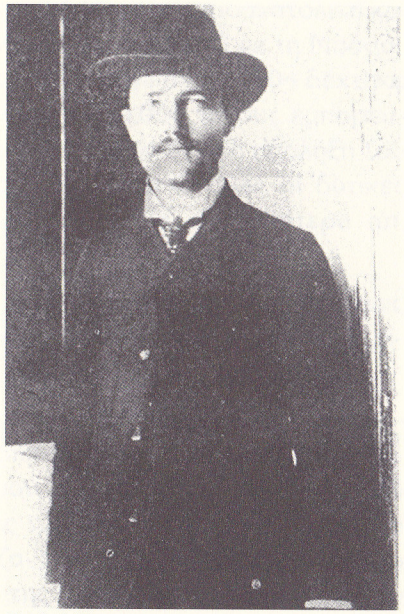

Πάβελ Σάτεφ

η πόλη

Με 135.000 κατοίκους και με έντονο τον διεθνή χαρακτήρα, η Θεσσαλονίκη υποσκέλιζε τις άλλες βαλκανικές μητροπόλεις της εποχής. Συγκοινωνιακός κόμβος ανάμεσα σε νοτιοανατολική και κεντρική Ευρώπη με τη Μέση Ανατολή, ήταν μαζί με τη Μασσαλία τα πρώτα σε κίνηση λιμάνια της Μεσογείου (το 1904 δέχτηκε 3.000 πλοία με συνολικό εκτόπισμα 860.000 τόνους εμπορευμάτων) ενώ ο σιδηροδρομικός της σταθμός ήταν η απόληξη του μισού ευρωπαϊκού σιδηροδρομικού δικτύου. Όλες οι δυτικές χώρες διατηρούσαν στην πόλη προξενεία, περισσότερα απ' όσες πρεσβείες υπήρχαν στην Αθήνα.

Δεν είναι επίσης τυχαίο ότι εδώ εκφράστηκαν και οι τάσεις εκσυγχρονισμού της οθωμανικής αυτοκρατορίας με τη δημιουργία του διευθυντηρίου της οργάνωσης των Νεότουρκων.

Όσον αφορά την πληθυσμιακή σύνθεση της πόλης, αναμφισβήτητα το σημαντικότερο στοιχείο ήταν το εβραϊκό που αποτελούσε το 52% του πληθυσμού. Και ενώ σχετικά λίγες πολύ πλούσιες εβραϊκές οικογένειες ήλεγχαν τη βιομηχανία και το εμπόριο, από την άλλη, η μάζα των εβραίων αποτελούσε ένα από τα πιο φτωχά στρώματα της πόλης. Σε αυτό ακριβώς το

εβραϊκό προλεταριάτο της Θεσσαλονίκης άνθισαν για πρώτη φορά οι σοσιαλιστικές ιδέες (στο χώρο της βαλκανικής) και σχηματίσθηκαν μαζικές εργατικές οργανώσεις όπως η Φεντερασιόν.

Σε ισχύ ακολουθούσαν οι μουσουλμάνοι οσμανλήδες που κατοικούσαν στην Άνω Πόλη. Ήταν η τάξη των αρχόντων που ζούσαν από τα τσιφλίκια τους που βρίσκονταν στην μακεδονική ύπαιθρο. Για την ασφάλειά τους διατηρούσαν στην πόλη χιλιάδες ορεσίβιους αλβανούς μουσουλμάνους που στελέχωναν τη χωροφυλακή ή ήταν ιδιωτικοί φρουροί (καβάσηδες).

Το ελληνικό στοιχείο ακολουθούσε σε ισχύ και θεωρούταν το πλέον συντηρητικό της πόλης.

Η Θεσσαλονίκη αποτελούσε λοιπόν ένα απίστευτο σταυροδρόμι λαών, πολιτισμών, θρησκειών σε αρμονική συνύπαρξη. Οσμανλήδες οθωμανοί, έλληνες, σλάβοι, φραγκολεβαντίνοι, ντονμέδες (εβραίοι που είχαν ασπασθεί το ισλάμ) συνέθεταν το παζλ μιας πόλης όπου τα μαγαζιά -εκ περιτροπής- ήταν κλειστά τρεις μέρες τη βδομάδα: Παρασκευή για τους μουσουλμάνους, Σαββάτο για τους εβραίους και Κυριακή για τους χριστιανούς.

Σε αυτή την πόλη λοιπόν εκφράστηκαν οι πλέον ριζοσπαστικές τάσεις της υπό οθωμανικό καθεστώς βαλκανικής. Εξυφάνθηκαν συνομωσίες, σχεδιάστηκαν εξεγέρσεις. Αυτή ήταν η Θεσσαλονίκη των Βαρκάρηδων.

η ιστορία

Ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα αρχίζει να εκδηλώνεται μια διάθεση αυτονόμησης των (σλαβόφωνων, βλαχόφωνων κ.α.) χριστιανικών πληθυσμών της Βαλκανικής από την πνευματική και πολιτική χειραγώγηση του πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης που κατεξοχήν εξέφραζε μεγαλοϊδεατικές ελληνικές βλέψεις.

Βαλκανικοί πληθυσμοί αρχίζουν να διεκδικούν μια ταυτότητα πέραν του «ορθόδοξου χριστιανού», έτσι όπως είχε γίνει η μοιρασιά της τράπουλας από την οθωμανική εξουσία η οποία είχε ορίσει τις θρησκευτικές ιεραρχίες ως ένα αποτελεσματικό μέσο ελέγχου των μη μουσουλμανικών πληθυσμών. Διεκδικείται η «μακεδονική ταυτότητα» από χριστιανικούς πληθυσμούς που δεν αναγνωρίζουν τον εαυτό τους στην ελληνο-βυζαντινή κληρονομιά.

Φυσικά, στη διπλωματική σκακιέρα δε θα μπορούσαν παρά να μπαίνουν και άλλες βλέψεις γεωπολιτικής επέκτασης. Ο ρώσικος πανσλαβισμός επιχειρεί την διείσδυσή του στα Βαλκάνια, πότε με όχημα το βουλγάρικο επεκτατισμό και πότε σε σύγκρουση με αυτόν. Ο βουλγάρικος επεκτατισμός (και σε κάποιο βαθμό ο

σέρβικος) με τη σειρά του επιχειρεί και αυτός να χειραγωγήσει και να επωφεληθεί από τη διάθεση για αυτοκαθορισμό των μακεδονικών πληθυσμών.

Ως καταλύτης θα λειτουργήσει ο ρωσο-τουρκικός πόλεμος του 1877. Η σαρωτική νίκη των ρώσων θα φέρει ένα χρόνο αργότερα με τη Συνθήκη του Βερολίνου:

-Τη δημιουργία σέρβικου και ρουμάνικου κράτους

-Την ανακήρυξη της Βουλγαρίας σε αυτόνομη ηγεμονία υπό την τυπική επικυριαρχία του σουλτάνου

-Την προσωρινή διοίκηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης από την Αυστροουγγαρία

-Τη μεταβίβαση της Κύπρου σε αγγλικό έλεγχο

-Την παραμονή της Μακεδονίας και της Αλβανίας υπό την οθωμανική εξουσία.

-Την εκχώρηση -τρία χρόνια αργότερα- στην Ελλάδα, της Θεσσαλίας και της Άρτας.

Ανοίγοντας μια παρένθεση θα ήταν σημαντικό να πούμε πως κατά την ίδια αυτή δεκαετία του 1870 έχουμε και μια σημαντική τομή μέσα στο αναρχικό κίνημα. Η δεκαετία θα ξεκινήσει με την επανάσταση της παρισινής κομμούνας, την ήττα της και το σφαγιασμό της. Οι αναρχικοί -με τη συμμετοχή του γερασμένου Μπακούνιν- θα επιχειρήσουν μια ακόμα επανάσταση τρία χρόνια αργότερα, το 1874 στη Μπολόνια. Θα αποτύχουν οικτρά. Θα ακολουθήσει μια ακόμα απόπειρα ένοπλης εξέγερσης την άνοιξη του 1877 στο Μπενεβέντο, βορειοανατολικά της Νάπολης. Και αυτή η εξέγερση θα αποτύχει στέλνοντας στη φυλακή τους πρωτεργάτες της: τον Μαλατέστα, τον Καφιέρο, τον Στεπνιάκ και πολλούς άλλους. Όλα αυτά θα επανακαθορίσουν τη γραμμή των αναρχικών για το εφικτό μιας άμεσης γενικής εξέγερσης: «...συνειδητοποίησαν πως δεν υπήρχε καμιά άμεση δυνατότητα για πλατιά επανάσταση και καλλιέργησαν μια άποψη που θα αποτελούσε τον ακρογωνιαίο λίθο των αναρχικών για τις επόμενες δύο δεκαετίες. Η άποψη αυτή ήταν η "προπαγάνδα με τη δράση". Σύμφωνα με τούτη την άποψη, μονάχα η βίαιη δράση

μπορούσε να πείσει τον κόσμο για την αθλιότητα της κοινωνικής κατάστασης όσο και για την ανελέητη αποφασιστικότητα εκείνων που ήθελαν να την αλλάξουν. Επομένως -και πρόκειται βεβαίως για ιδέα του Μπακούνιν- μια μικρή ομάδα αποφασισμένων ανθρώπων μπορούσε να δείξει το δρόμο για την επανάσταση και να ενθαρρύνει εξεγέρσεις»[3].

Το 1893, τον αλυτρωτισμό των μακεδονικών πληθυσμών θα έρθει να εκφράσει η ίδρυση της Εσωτερικής Μακεδονικής Επαναστατικής Οργάνωσης (V.M.R.O.) στη Ρέσνα της βόρειας Μακεδονίας. Σκοπό της θέτει: «...την επαναστατική οργάνωση της λαϊκής μάζας ενάντια στο απολυταρχικό καθεστώς του Αμπντούλ Χαμίτ και την ένωση όλων των δυσαρεστημένων λαών της Μακεδονίας και Θράκης, ανεξάρτητα από εθνικότητα, για να κατακτήσουν με την επανάσταση την πλήρη πολιτική αυτονομία γι' αυτές τις δύο περιοχές». Η Κεντρική Επιτροπή της οργάνωσης εγκαθίσταται στη Θεσσαλονίκη, εκεί ακριβώς που βρίσκεται η «κεντρική σκακιέρα» του όλου παιχνιδιού. Κοινή είναι η πεποίθηση πως όποιος «κερδίσει» τη Θεσσαλονίκη θα έχει κερδίσει και τη Μακεδονία (ας μη ξεχνάμε πως λίγα χρόνια αργότερα, στους βαλκανικούς πολέμους, θα γίνει μια ξέφρενη κούρσα ανάμεσα στον ελληνικό και το βουλγάρικο στρατό για το ποιος θα μπει πρώτος στην πόλη).

Ένα χρόνο αργότερα -και σε κάποιο βαθμό ως αντίβαρο στο V.M.R.O.- ιδρύεται στη Σόφια η Ανώτατη Μακεδονική Επιτροπή (Βερχοφιστές). Η οργάνωση αυτή επιδιώκει την ανεξαρτησία της Μακεδονίας, σε συνάρτηση όμως με τις βουλγάρικες επιδιώξεις. Οι βερχοφιστές, το 1902, θα πυροδοτήσουν ένοπλη εξέγερση στις ορεινές περιοχές της Τζουμαγιάς, του Μπέλες και του Μελένικου. Η εξέγερση θα κατασταλεί από τον τούρκικο στρατό.

Το 1896 οργανώνεται στη Θεσσαλονίκη το Ιο συνέδριο του V.M.R.O. με στόχο «...την εμπέδωση των επαναστατικών θέσεων και το άνοιγμα του δρόμου προς την επανάσταση».

[3] Τζέημς Τζολ, «ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ», εκδ. Επίκουρος

Το 1898 εξάλλου, μια παρέα επαναστατών μακεδόνων μαθητών στη Θεσσαλονίκη, σε επαφή με αναρχικούς πυρήνες με έδρα κυρίως τη Γενεύη, σχηματοποιεί την ομάδα των ΤΑΡΑΧΟΠΟΙΩΝ που λίγο αργότερα θα ονομασθεί ΒΑΡΚΑΡΗΔΕΣ. Εξαρχής στόχος τους είναι η τεροριστική δράση στο πνεύμα της αναρχικής «προπαγάνδας με τη δράση».

Στο δεύτερο συνέδριο του V.M.R.O. που θα γίνει το Γενάρη του 1903, αποφασίζεται η προετοιμασία λαϊκής εξέγερσης για την επόμενη άνοιξη. Ο Gotze Deltchev, εκ των ηγετών της οργάνωσης, εκφράζει ένα κοινό αίσθημα: «...ολόκληρη η Τουρκία πρέπει να πνιγεί στην αναρχία, η αυτοκρατορία του σουλτάνου πρέπει να ταρακουνηθεί από τα θεμέλιά της, η κατάσταση πρέπει να γίνει τόσο ανυπόφορη ώστε αυτοί που σήμερα, στο όνομα των παντοδύναμών συμφερόντων, διατηρούν το βάρβαρο status quo, να αναγκασθούν, στο όνομα των ίδιων τους των συμφερόντων, να επιφέρουν τις αλλαγές προς μια πιο ανθρώπινη τάξη πραγμάτων».

Στις 28 Απρίλη του 1903 πραγματοποιείται το από καιρό προετοιμαζόμενο σχέδιο των Βαρκάρηδων με ανατινάξεις στόχων και εκρήξεις βομβών σε όλη τη Θεσσαλονίκη. Τρεις μήνες αργότερα, στις 20 Ιούλη 1903, ξεσπά και η ένοπλη εξέγερση του V.M.R.O. στη βορειοανατολική Μακεδονία. Χτυπιούνται τούρκικες φρουρές και τα τσιφλίκια των μπέηδων προτού η εξέγερση κατασταλεί αφήνοντας πίσω της χιλιάδες νεκρούς.

οι Βαρκάρηδες σαλπάρουν...

Η ιστορία των «Βαρκάρηδων» ξεκινά το φθινόπωρο του 1894 με την άφιξη στη Θεσσαλονίκη -για να εγγραφούν στο γυμνάσιο- δυο 13χρονων φίλων από τα Βελεσά (το σημερινό Τίτο Βέλες), μια κωμόπολη στις όχθες του Αξιού, 160 χιλιόμετρα βόρεια της Θεσσαλονίκης. Ο ένας είναι ο Yordan Pope Yordanov, γνωστός ως Ortzeto. Ο άλλος είναι ο Konstanin Kirkov. Ο Ortzeto περιγράφεται ως μοναχικό άτομο, με ισχυρή θέληση, ψηλός, μελαχρινός αλλά και φιλάσθενος. Ο Kirkov ήταν μέτριου αναστήματος, με «ανοιχτά» χρώματα, αρκετά όμορφος. Οι δυο τους ήταν αχώριστοι.

Το 1895 δημιουργούν στο γυμνάσιό τους έναν επαναστατικό πυρήνα μεταξύ των μαθητών. Καθηγητές, μέλη του VMRO, προσπαθούν έντεχνα να καθοδηγούν και να ελέγχουν αυτόν τον πυρήνα. Το 1897, μετά από κινητοποιήσεις των μαθητών που έκλεισαν το γυμνάσιο, ο Ortzeto -που είχε πρωτοστατήσει- αποφασίζει να παρατήσει το σχολείο και να ασχοληθεί αποκλειστικά με την επαναστατική δράση.

Το 1898, διαφωνούντες του VMRO σχηματίζουν στη Φιλιππούπολη, το Κουστεντίλ και τη Γενεύη, αμιγώς αναρχικούς-νιχι-

λιστικούς κύκλους με σύνθημα ΟΥΤΕ ΘΕΟΣ - ΟΥΤΕ ΑΦΕΝΤΗΣ. Ο κύκλος της Γενεύης βρισκόταν σε στενή επαφή με ρώσικους αναρχικούς-τεροριστικούς πυρήνες και εξέδιδε την εφημερίδα ΕΚΔΙΚΗΣΗ. Στη Γενεύη εξάλλου θα παρθεί η απόφαση να πραγματοποιηθούν χτυπήματα κατά μεγάλων ευρωπαϊκών εταιριών μέσα στο έδαφος της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Για αυτό το λόγο έφυγαν για Θεσσαλονίκη και Σκόπια οι Slavi Merdjanov[4] και Petra Mandjoukov αντίστοιχα.

Ο Ortzeto, ο Kirkov και άλλοι συμμαθητές τους έχουν ήδη σχηματίσει την ομάδα GIURULTADJI (ΤΑΡΑΧΟΠΟΙΟΙ). Ο Merdjanov έρχεται σε επαφή μαζί τους και τούς αφήνει βιβλία των Στεπνιάκ[5], Κροπότκιν και Ζαν Γκραβ[6]. Η ομάδα των Ταραχοποιών αποκτά πλέον ένα πιο σαφές αναρχικό ιδεολογικό στίγμα και αλλάζει το όνομά της σε GEMIDJI (ΒΑΡΚΑΡΗΔΕΣ), αυτοί δηλαδή που «...εγκαταλείπουν την καθημερινότητα και τα όρια της έννομης τάξης και σαλπάρουν με μια βάρκα στις ελεύθερες και άγριες θάλασσες της παρανομίας».

Ο Merdjanov τούς μετέφερε την απόφαση για τα τεροριστικά χτυπήματα σε ευρωπαϊκές εταιρίες και τους ζήτησε να ετοιμάσουν τα δικά τους πλάνα δράσης. Προκειμένου οι Βαρκάρηδες να βρουν χρήματα για την πραγμάτωση των σχεδίων τους, αποφασίζουν να οργανώσουν μια εικονική «απαγωγή» των ίδιων τους των μελών που προέρχονται από σχετικά ευκατάστατες

[4] γεννήθηκε το 1876 στο Κάρνομπατ. Το 1897 πήγε για σπουδές στη Γενεύη και προσχώρησε σε αναρχικές ομάδες. Τον Ιούλη του 1901 συνελήφθη στη Αδριανούπολη μαζί με συντρόφους του και εκτελέστηκε το Νοέμβρη του ίδιου έτους

[5] ψευδώνυμο του ρώσου επαναστάτη Σεργκέι Κραφτσίνσκι. Ο Στεπνιάκ, τον Αύγουστο του 1878 είχε εκτελέσει τον αρχηγό της αστυνομίας της Πετρούπολης. Συγγραφέας αρκετών βιβλίων όπως το «Θάνατος στο Θάνατο» -το πρώτο εγχειρίδιο επαναστατικού ανταρτοπολέμου-, «Η Παράνομη Ρωσία», «Η Καριέρα ενός μηδενιστή» κ.α.

[6] γάλλος αναρχικός που διαδέχτηκε τον Κροπότκιν στην έκδοση της εφημερίδας «ο Εξεγερμένος» ενώ αργότερα ξεκίνησε την έκδοση των «Νέων Καιρών».

οικογένειες, των Kirkov και Bogdanov. Οι δυο τους κρύβονται στη Σόφια και ζητείται από τους γονείς τους το ποσό των 400 και 200 τούρκικων λιρών αντίστοιχα. Τελικά, ούτε οι ίδιοι τους οι γονείς δε θα πεισθούν από το όλο -μάλλον φαιδρό- εγχείρημα και μόλις θα αποσπασθεί ένα μικροποσό.

Το καλοκαίρι του 1899, ο Merdjanov συνάντησε στη Σόφια τον Boris Saravov[7] όπου συζήτησαν τη δυνατότητα εκτέλεσης του σουλτάνου και ο Saravov τού έδωσε ένα σημαντικό χρηματικό ποσό. Τους επόμενους μήνες ο Merdjanov κάλεσε στη Σόφια τον Ortzeto και τού υποσχέθηκε μέρος των χρημάτων εφόσον οι Βαρκάρηδες προχωρούσαν κάποιο σοβαρό σχέδιο στη Θεσσαλονίκη. Τον Δεκέμβρη, ο μεν Merdjanov -μαζί με δύο συντρόφους του από τη Γενεύη- έφυγε για την Κωνσταντινούπολη, ο δε Ortzeto πήγε στη Θεσσαλονίκη προκειμένου ο καθένας να προωθήσει τα σχέδιά του. Στην Κωνσταντινούπολη, παρά το ότι ο Merdjanov κατάφερε να διασφαλίσει τη συνδρομή αρμένιων επαναστατών, αντελήφθη την ανεδαφικότητα του σχεδίου για εκτέλεση του σουλτάνου. Αποφασίσθηκε να ασχοληθούν με ένα πιο βατό πλάνο: την ανατίναξη του κτιρίου που στέγαζε την κεντρική διοίκηση της Οθωμανικής Τράπεζας καθώς και τα γραφεία του Μονοπωλίου Καπνού. Νοίκιασαν μια αποθήκη απέναντι από την τράπεζα και η ομάδα ξεκίνησε το σκάψιμο υπόγειου τούνελ έτσι ώστε να τοποθετηθεί ποσότητα εκρηκτικών στα θεμέλια της τράπεζας.

Τον Φεβρουάριο του 1900, ο Merdjanov κάλεσε στην Κωνσταντινούπολη τον Ortzeto και συμφώνησαν να ανατιναχθεί με τον ίδιο τρόπο και η Οθωμανική Τράπεζα της Θεσσαλονίκης. Με τα λεφτά που τους έδωσε ο Merdjanov, η ομάδα νοίκιασε ένα μικρό μαγαζί στη σημερινή οδό Λέοντος Σοφού, απέναντι ακριβώς από την τράπεζα. Αγόρασαν καθρέφτες και πολυθρόνες

[7] ανώτερο στέλεχος του VMRO που δεν αρκούταν σε «καθοδηγητικά καθήκοντα» αλλά συμμετείχε ενεργά στην ένοπλη δράση. Ήταν ο μοναδικός από τα ανώτερα στελέχη που υποστήριξε τους Βαρκάρηδες σε όλη τη διαδρομή τους

και έστησαν ως κάλυψη ένα κουρείο. Χρέη κουρέα ασκούσε ο Pingov με βοηθό του τον Trutchkov. Καθώς όμως και οι δύο ήταν άσχετοι με την ...κομμωτική, ζήτησαν και πάλι τη συνδρομή του Merdjanov για να μην αποκαλυφθούν. Αυτός τους έστειλε ένα νεαρό αρμένη, τον Kristi, που είχε κάποιες σχετικές γνώσεις. Στο πίσω μέρος του κουρείου υπήρχε κρυμμένη μια ξύλινη σκάλα που κατέβαζε στο υπόγειο. Καθώς τα χρήματα δεν έφταναν, ο Kochtanov πήγε στα Βελεσά και έκλεψε τα κοσμήματα μιας ευκατάστατης θείας του. Με τα χρήματα που έδωσε ο ...θείος για να εξαγοράσει τα κοσμήματα, κατάφεραν να συντηρήσουν το σχέδιό τους για 2-3 ακόμα μήνες. Οι Ortzeto, Shatev και Kochtanov έσκαβαν το τούνελ με ευκολία καθώς το χώμα ήταν μαλακό. Τα μπάζα μεταφέρονταν μέσα σε σάκους και τα άδειαζαν στη θάλασσα.

Στην αντίστοιχη σήραγγα της Κωνσταντινούπολης τα πράγματα δεν πήγαιναν και τόσο καλά. Έπεσαν πάνω σε βράχο και κατάφερναν να σκάβουν μόλις 12 με 15 πόντους την ημέρα. Μετά από συνεννόηση με τους Βαρκάρηδες, εκείνοι διέκοψαν προσωρινά τις εργασίες τους έτσι ώστε τα δύο εγχειρήματα να συμβαδίζουν. Η διακοπή έγινε σε ένα σημείο που είχαν συναντήσει αρχαία ευρήματα και το βάφτισαν Θερμοπύλες.

Το άλλο μεγάλο θέμα ήταν η προμήθεια 200 κιλών δυναμίτη. Τελικά, τους τον παρείχαν αρμένιοι επαναστάτες μέσω Βατούμ. Όταν όμως ο δυναμίτης έφτασε στην Κωνσταντινούπολη, η αστυνομία κατάλαβε ότι κάτι συνέβαινε, μπήκε στα ίχνη τους και τελικά συνέλαβε τους Kozakov, Merdjanov, Sokolov και Shatev. Όταν έμαθαν τις συλλήψεις, οι Βαρκάρηδες «σφραγισαν» τη σήραγγα και έφυγαν από τη Θεσσαλονίκη. Το κουρείο λίγο αργότερα ξενοικιάστηκε χωρίς όμως να γίνει αντιληπτό το τούνελ. Κανείς από τους συλληφθέντες της Κωνσταντινούπολης δε μίλησε και έτσι το παράλληλο σχέδιο παρέμεινε κρυφό.

Τον Μάρτη του 1902, ο Ortzeto συνάντησε στη Γενεύη τον Saravov, το μόνο από τα υψηλόβαθμα στελέχη του VMRO που έβλεπε με συμπάθεια τους νεαρούς Βαρκάρηδες. Ο Saravov τούς πρόσφερε 10.000 γαλλικά φράγκα και υποσχέθηκε 1.000 κιλά

της εκρηκτικής ύλης μελανίτης (αποτελείται από 75% νιτρογλυκερίνη και 25% «γη διατόμων») προκειμένου να τους βοηθήσει στα σχέδιά τους. Ήταν τόση η ευγνωμοσύνη του Ortzeto, ώστε αμέσως πήγε και έκανε ασφάλεια ζωής στην εταιρία New York Life, ορίζοντας ως δικαιούχο τον φίλο του Saravov, τον Simeon Radev. Μετά το θάνατο του Ortzeto, ο Saravov εισέπραξε τα χρήματα, έστειλε όμως και 400 δολάρια στην οικογένειά του.

Στο μεταξύ, ο Shatev είχε εξασφαλίσει 80 κιλά δυναμίτη τα οποία είχε κρύψει στο χωριό Ρίλα. Αυτός ο δυναμίτης μεταφέρθηκε αρχικά στη Σόφια και ζητήθηκε η βοήθεια του Milan Sazdov ο οποίος εργαζόταν στο εστιατόριο του τρένου που έκανε το δρομολόγιο Βελιγράδι – Σόφια – Κωνσταντινούπολη. Ο Dimitar Metchev -που λίγο καιρό νωρίτερα είχε στρατολογήσει ο Ortzeto- έμπαινε στο τρένο όταν έφτανε στη Σόφια, μεταφέροντας σε ένα ζωνάρι που είχε κατασκευάσει, πέντε κιλά δυναμίτη την κάθε φορά. Τα ζωνάρι με τα εκρηκτικά κρυβόταν κάτω από τον νιπτήρα της τουαλέτας, ο Metchev κατέβαινε πριν από τα βουλγαρο-τουρκικά σύνορα και στην Κωνσταντινούπολη παραλάβαινε το ζωνάρι ο Sazdov. Αυτός με τη σειρά του το παρέδιδε στην Anna Chepets, μια ουγγαρέζα τραγουδίστρια που και αυτή την είχε στρατολογήσει ο Ortzeto. Όλη αυτή η διαδικασία κράτησε μέχρι και το τέλος του 1902. Τον Δεκέμβρη, ο Ortzeto πήγε στην Κωνσταντινούπολη και έκρυψε το δυναμίτη μέσα σε δύο βαρέλια με παστές σαρδέλες που αγόρασε.

Στο μεταξύ, ήδη από τον Σεπτέμβρη, ο Ortzeto και ο Marko Stoyan Boshnakov πήγαν στη Θεσσαλονίκη και νοίκιασαν ένα μαγαζί σε πολύ μικρή απόσταση από το παλιό τους κουρείο. Αποφασίστηκε να το παρουσιάσουν ως μπακάλικο. Ξεκίνησαν αμέσως το σκάψιμο μέχρι που συνάντησαν την παλιά σήραγγα που είχαν ανοίξει το 1900. Σε αυτή ρίχτηκαν τα καινούρια μπάζα και η «δουλειά» πάγωσε μέχρι να φτάσουν τα απαιτούμενα εκρηκτικά.

Παράλληλα με τα 80 κιλά δυναμίτη που σταδιακά μεταφέρονταν στην Κωνσταντινούπολη, διασφάλισαν στη Βουλγαρία και 220 κιλά μελανίτη τα οποία αποθήκευσαν κοντά στο Κουστεντίλ, στα τουρκο-βουλγαρικά σύνορα. Ο Shatev παρέμεινε στο

Κουστεντίλ για να οργανώσει τη μεταφορά των εκρηκτικών στη Θεσσαλονίκη.

Το Γενάρη του 1903 εκφορτώνονται στη Θεσσαλονίκη τα βαρέλια με τις «σαρδέλες» από την Κωνσταντινούπολη και αποθηκεύονται μέσα στο τούνελ κάτω από το «μπακάλικο». Στις 24 του Γενάρη συγκαλείται στη Θεσσαλονίκη το 2ο συνέδριο του V.M.R.O. υπό την προεδρία του Ivan Garvanov ο οποίος ήταν σφόδρα ενάντιος στη δράση των Βαρκάρηδων. Λίγους μήνες νωρίτερα μάλιστα, είχε καταφέρει να τους «υποκλέψει» ένα φορτίο εκρηκτικών που είχαν μεταφέρει στην Αλεξανδρούπολη από τη Μασσαλία, «μεταμφιεσμένο» σε 17 βαρέλια φυτοφάρμακου κατά της φυλλοξήρας. Κατά τη διάρκεια του συνεδρίου ο Garvanov αποκάλεσε τους Βαρκάρηδες «ανόητα παιδαρέλια». Επί της ουσίας, το V.M.R.O. αποφάσισε να υποκινήσει μια γενική εξέγερση την ερχόμενη άνοιξη.

Στο μεταξύ, ο Shatev στο Κουστεντίλ κατάφερε να προωθήσει τμηματικά τα 220 κιλά εκρηκτικών που είχε βρει, κρυμμένα μέσα σε κάρα με σανό. Τα εκρηκτικά περνούσαν τα σύνορα και βρίσκονταν πλέον στο χωριό Κοτσάνι. Από εκεί, μέσα σε σακιά με ρύζι, φτάνουν στα Βελεσά και τέλος, «μεταμφιεσμένα» σε τενεκέδες σουσαμέλαιου, φτάνουν στη Θεσσαλονίκη στις 10 Φλεβάρη του 1903. Πλέον, το σκάψιμο της σήραγγας προχωρά εντατικά και ήδη στις 28 Φλεβάρη έχουν τοποθετήσει 11 τενεκέδες εκρηκτικών στα θεμέλια της Οθωμανικής Τράπεζας. Με βάρδιες, μέρα και νύχτα, ένας Βαρκάρης κάθεται πάντα μέσα στο τούνελ για να πυροδοτήσει τα εκρηκτικά σε περίπτωση ανακάλυψής τους. Πρέπει όμως να περιμένουν καθώς ο Ortzeto είχε υποσχεθεί πως οι Βαρκάρηδες δε θα προβούν σε κάποια κίνηση προτού το V.M.R.O. παραλάβει ένα φορτίο όπλων που περίμενε.

Στις 30 Μαρτίου φτάνει στη Θεσσαλονίκη και ο Metchev. Φοβούμενοι τυχόν σύλληψη του, αρκετοί Βαρκάρηδες έχουν ακροβολιστεί στο σταθμό του τρένου έχοντας μαζί τους βόμβες που θα έριχναν για να προκαλέσουν πανικό, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στο σύντροφό τους να ξεφύγει. Προς έκπληξη και

ανησυχία τους το τρένο ακινητοποιείται λίγο πριν το σταθμό ενώ υπάρχει και μεγάλη παρουσία αστυνομίας. Αρχίζουν να καταφθάνουν υψηλόβαθμοι τούρκοι αξιωματούχοι αλλά και ξένοι διπλωμάτες. Τελικά η όλη κινητοποίηση οφειλόταν στο ότι το τρένο μετέφερε το πτώμα του ρώσου πρόξενου που είχε δολοφονηθεί δυο μέρες πριν στη Μητροβίτσα. Ο Βαρκάρης Kirkov διηγείται: «Τέτοια ευκαιρία δε θα μας ξαναδοθεί. Εάν είχαν συλλάβει τον Metchev θα το είχαν πληρώσει ακριβά. Κοίτα όλους τους προξένους μαζί. Δεν έμενε παρά να ρίξουμε μία από τις βόμβες που κουβαλούσαμε και θα έπεφταν σχεδόν οι μισοί».

Στις αρχές Απρίλη ο δήμος άρχισε να σκάβει χαντάκια για το δίκτυο αποχέτευσης στην σημερινή οδό Φράγκων προκαλώντας φόβο στους Βαρκάρηδες για τυχόν αποκάλυψη της σήραγγάς τους, κάτι που ευτυχώς δεν έγινε καθώς η σήραγγα ήταν αρκετά βαθύτερη. Ένα άλλο γεγονός που επιτάχυνε τη ροή των γεγονότων ήταν πως λόγω μιας «εισβολής» ποντικιών σε ξενοδοχείο που συνόρευε με την τράπεζα, ο ιδιοκτήτης του άνοιξε τον αποχετευτικό αγωγό για να κάνει απολύμανση, κάτι που ενδεχομένως θα αποκάλυπτε τις «εργασίες» των Βαρκάρηδων. Ακόμα, έντονη ήταν η φημολογία σε διπλωματικούς και δημοσιογραφικούς κύκλους πως κάτι δυναμικό επίκειται. Στις 9 Απριλίου, ο έλληνας πρόξενος αποστέλλει σχετικό τηλεγράφημα προς το υπουργείο εξωτερικών, ενώ στις 15 του ίδιου μήνα αρκετές ευρωπαϊκές εφημερίδες (Die Zeit, Le Temps και άλλες) αναφέρουν πληροφορίες για επικείμενες επιθέσεις κατά ευρωπαϊκών στόχων.

«Οι εβραίοι λούστροι, ενώ γυάλιζαν τα παπούτσια μου, συζητούσαν τις επερχόμενες ταραχές και μου είχαν πει αρκετές "ακριβείς" ημερομηνίες που αυτές θα συνέβαιναν. Μια επαναστατική συνομωσία που την ξέρουν τόσοι πολλοί, σκέφτηκα, δε μπορεί παρά να είναι προϊόν της φαντασίας των ντόπιων. Αποφάσισα λοιπόν να μη παρατείνω την παραμονή μου στη Θεσσαλονίκη περιμένοντας τα γεγονότα. Αναζητούσα ένα αποκλειστικό "κομμάτι" και μην έχοντας ιδέα για το τι άφηνα πίσω μου, αναχώρησα για την ενδοχώρα(...).

Οι εβραίοι λούστροι είχαν ως δεδομένη την ημέρα του Πάσχα για τις επερχόμενες εκρήξεις. Πέρασε όμως το Πάσχα των καθολικών και των ορθόδοξων δίχως κάτι να συμβεί. Η φρουρά της πόλης ήταν σε επιφυλακή όλες τις "καθορισμένες ημέρες" για να καταστείλει δυναμικά την εξέγερση. Πέρασαν πολλές "καθορισμένες ημέρες" και οι περισσότεροι στρατιώτες αποσύρθηκαν από τη Θεσσαλονίκη για να συμμετάσχουν σε επιχειρήσεις στην Αλβανία μέχρις ότου να πραγματοποιηθούν επιτέλους οι "υποσχέσεις" των επαναστατών. Κάποιος είπε πως "...οι σοφοί άνθρωποι εξαπατούν λέγοντας απλά την αλήθεια"»[8].

Οι Βαρκάρηδες αποδίδουν αυτές τις διαρροές σε κύκλους του V.M.R.O. που θέλουν να ανακόψουν τη δράση τους. Το V.M.R.O. έρχεται και σε απευθείας επαφή μαζί τους μέσω του Gruev για να τους μεταπείσει. Οι Βαρκάρηδες όμως προχωρούν στον τελικό σχεδιασμό του πλάνου τους.

Ορίζουν ως ημερομηνία την 27η Απριλίου. Εκτός από την ανατίναξη της Οθωμανικής Τράπεζας, αποφασίστηκε η ανατίναξη του γαλλικού πλοίου «Γκουανταλκιβίρ» που θα απέπλεε από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης με προορισμό την Κωνσταντινούπολη. Αυτή την αποστολή ανέλαβε ο Shatev που με 12 κιλά δυναμίτη θα επιβιβαζόταν στο πλοίο. Ταυτόχρονα, ο Kirkov θα ανατίναζε τους κεντρικούς αγωγούς του φυσικού αερίου και της ύδρευσης. Οι Metchev και Trutchkov θα ανατίναζαν τις δεξαμενές τους φυσικού αερίου. Έτσι θα πετύχαιναν και τη συσκότιση της πόλης καθώς το σύστημα φωτισμού της λειτουργούσε με το φυσικό αέριο.

Ο Ortzeto είχε αναλάβει να πυροδοτήσει τα εκρηκτικά στο τούνελ, στα θεμέλια της τράπεζας. Ταυτόχρονα, για αντιπερισπασμό, ο Pingov θα έβαζε φωτιά στο Χάνι Μποσνάκ που βρισκόταν απέναντι από την τράπεζα ενώ δύο νεαροί σιδεράδες από το Κιλκίς θα πετούσαν βόμβες στην είσοδό της. Οι Arsov και Bogdanov θα έριχναν μικρές βόμβες σε καφενεία της πα-

[8] από το βιβλίο Balkan Trail του Φρ. Μουρ

ραλίας για να επιτείνουν το χάος και τη σύγχυση. Για το σκοπό αυτό δόθηκε 25 κιλά δυναμίτης στους Kovatchev και Enidjeli οι οποίοι κατασκεύασαν αυτές τις αυτοσχέδιες χειροβομβίδες ως εξής: τοποθετούσαν 250 γραμμάρια δυναμίτη ανάμεσα σε δύο ατσάλινες λάμες και τύλιγαν σφιχτά την όλη κατασκευή με ατσαλόσυρμα. Τέτοιες μικρές βόμβες θα έφεραν όλα τα μέλη της ομάδας και θα τις χρησιμοποιούσαν αφού περαίωναν την κυρίως αποστολή τους. Αποφασίστηκε ο Tsvetkov να μη λάβει μέρος σε καμία ενέργεια, να κρατηθεί ως εφεδρεία για 2-3 μέρες και κατόπιν να επιχειρήσει την εκτέλεση του βαλή[9] Χασάν Φεχμί πασά.

Ήδη από τις 21 Απρίλη όλα ήταν έτοιμα και περίμεναν τον κατάπλου του γαλλικού πλοίου. Οι μέρες κυλούσαν με βόλτες στην πόλη και περισυλλογή. Σχεδόν όλοι πίστευαν πως θα σκοτωθούν στη διάρκεια των ενεργειών και μόνο ο Shatev τόνιζε ότι πρέπει να κάνουν τα πάντα για να διαφύγουν. Στις 25 Απρίλη προειδοποιούν τα μέλη της κεντρικής επιτροπής του V.M.R.O. να εξαφανιστούν για να αποφύγουν συλλήψεις όπως και οι περισσότεροι κάνουν.

[9] Το οθωμανικό αξίωμα του γενικού διοικητή μιας πόλης.

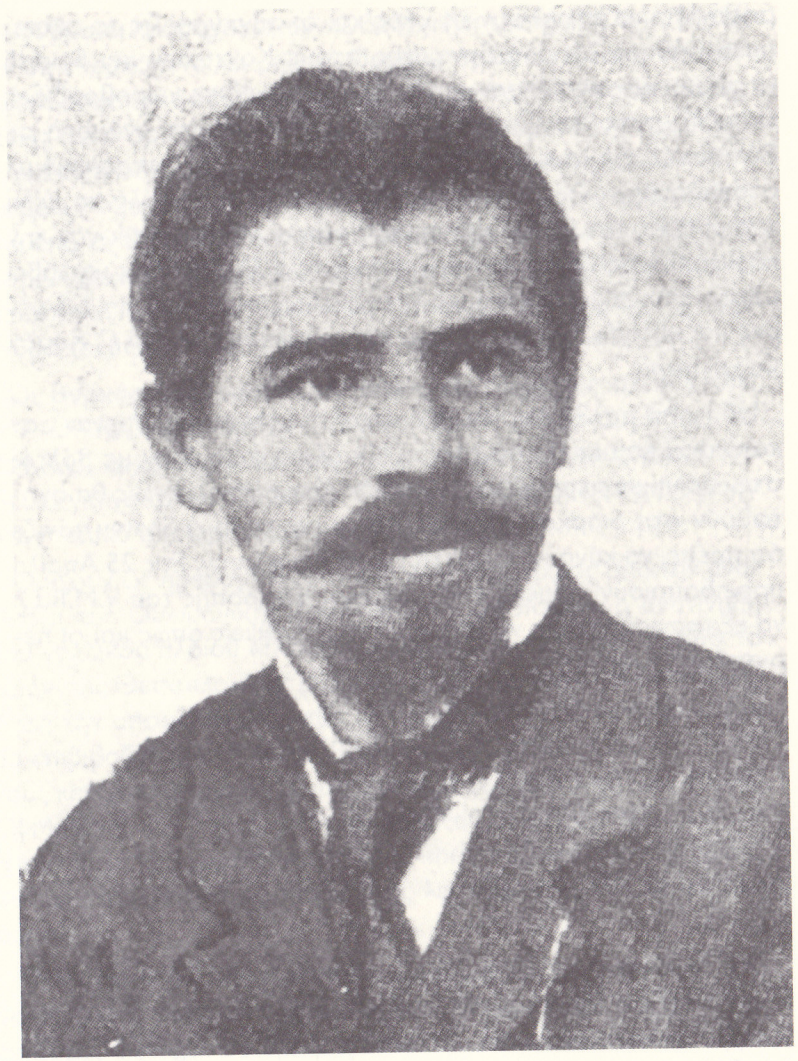

Σλάβι Μερτζάνοφ

Μπόρις Σαράβοφ

η ηλιόλουστη 27η Απρίλη

Η 27η Απρίλη ξημερώνει ηλιόλουστη και οι Βαρκάρηδες περιμένουν το Γκουανταλκιβίρ να εμφανισθεί στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης. Αυτό όμως αργεί και στα γραφεία της ναυτιλιακής εταιρίας πληροφορούνται πως τελικά θα έφτανε το απόγευμα και θα απέπλεε το επόμενο πρωί. Οι Βαρκάρηδες συγκεντρώνονται το βράδυ της Δευτέρας και αποφασίζουν να τροποποιήσουν το σχέδιό τους, να μη χτυπήσουν ταυτόχρονα όλους τους στόχους. Το πρωινό της Τρίτης να χτυπηθεί το πλοίο και να ακολουθήσουν την Τετάρτη οι υπόλοιπες ενέργειες.

Το πρωινό της 28ης Απριλίου, στο μοναδικό ντοκουμέντο που διασώζεται από τους ίδιους τους Βαρκάρηδες, ο Shatev περιγράφει στην αυτοβιογραφία του:

«Νωρίς το πρωί, μόνο με μια βαλίτσα, βγήκα από το σπίτι και πήρα μια άμαξα για το λιμάνι. Στη βαλίτσα είχα μερικά πουκάμισα, εσώρουχα, κάλτσες και δυο μικρούς τόμους των Άθλιων του Βίκτωρα Ουγκώ. Ο δυναμίτης, γύρω στα 10 με 12 κιλά, κομμένος σε μικρές τετράγωνες πλάκες τυλιγμένες σε χασέ, ήταν κρυμμένος στις δύο εσωτερικές πλευρές της βαλίτσας. Περνώντας με

την άμαξα από την παραλία είδα όλους τους συντρόφους μου -εκτός από τον Ortzeto που ήταν στην υπόγεια σήραγγα- να κάθονται σε ένα καφενείο περιμένοντας να δουν το πλοίο να βυθίζεται ή να καίγεται και να πιουν ένα-δυο ποτηράκια ρακί για το "Θεός σχωρέσ'το".

Πρώτα πέρασα από τον έλεγχο διαβατηρίων και ύστερα από τον τελωνειακό υπάλληλο που αδιάφορα σήκωσε μερικά ρούχα από τα αριστερά και τα δεξιά και έτσι τελείωσε τον έλεγχο. Τακτοποίησα προσεκτικά τα ρούχα, κλείδωσα τη βαλίτσα, χωρίς να αφήσω κάποιον από τους χαμάληδες να την κουβαλήσει. Μπήκα στη βάρκα και σε δέκα λεπτά φτάσαμε στη σκάλα του πλοίου, όπου ένας αστυφύλακας, σε ειδική βάρκα δίπλα στη σκάλα, ξαναεξέτασε το διαβατήριό μου και μου επέτρεψε να ανέβω στο πλοίο. Την ίδια στιγμή το πλοίο σφύριξε και άρχισαν να σηκώνουν την άγκυρα. Η ώρα ήταν περασμένες δέκα.

Ταξίδευα με εισιτήριο β' θέσης. Μου έδειξαν την καμπίνα 51. Μπήκα μέσα, ακούμπησα τη βαλίτσα, κλείδωσα τη πόρτα, έβγαλα το δυναμίτη, έκανα ένα μεγάλο πακέτο και το τύλιξα σε μια ωραία, λινή μαντίλα. Βγήκα από την καμπίνα και άρχισα να περπατώ στο σαλόνι της β' θέσης. Οι περισσότεροι επιβάτες βρίσκονταν στο κατάστρωμα γιατί εκείνη ακριβώς τη στιγμή το πλοίο άρχισε αργά-αργά να κινείται.

Κάθισα στο μεγάλο τραπέζι του σαλονιού και, παρόλο που κρατούσα εφημερίδα, από την ταραχή μου δεν έβλεπα τίποτα μπροστά μου. Εκείνη την ώρα ήρθε και κάθισε δίπλα μου μια νεαρή γαλλίδα και μου έπιασε κουβέντα. Πρόσεξε την αμηχανία μου και άρχισε μια φλύαρη κουβέντα διορθώνοντας πότε τα μαλλιά της και πότε τη μπλούζα της. Εγώ απαντούσα απλά με ένα ναι ή μ' ένα όχι. Αυτή η φλυαρία της με εξόργισε και άρχισα να διαμαρτύρομαι μέσα μου λέγοντας: Να η γυναίκα, ο διάβολος, που και στην ύστατη αυτή στιγμή έρχεται να με δελεάσει και να με αποπλανήσει. Μην υποφέροντας πλέον την παρέα της σηκώθηκα νευρικά και έφυγα.

Στο διάδρομο πιο κάτω βρήκα μια κόγχη, προς την έξω πλευρά του πλοίου, όπου θα μπορούσα να αφήσω το πακέτο. Τη

στιγμή εκείνη ένας θαλαμηπόλος άρχισε να διασχίζει το διάδρομο. Προς στιγμή φοβήθηκα αλλά, όταν ο υπάλληλος έφτασε στο τέλος του διαδρόμου, άναψα γρήγορα το φυτίλι με το τσιγάρο και το έβαλα στα πόδια. Ο θόρυβος ήταν εκκωφαντικός. Η πίεση του αέρα με πέταξε στον τοίχο. Ένιωσα ένα τρομακτικό τράνταγμα και ώσπου να συνέλθω όλος ο χώρος είχε γεμίσει με πυκνό καπνό. Η έκρηξη άνοιξε μια τρύπα όσο ένα μεγάλο παράθυρο στα πλευρά του πλοίου και τίναξε το πάτωμα προς το μηχανοστάσιο. Πανικός κατέλαβε τους επιβάτες. Όλοι άρχισαν να τρέχουν πέρα δώθε και να αναρωτιούνται τι συνέβη. Ο τρόμος ήταν απερίγραπτος. Την ίδια στιγμή άρχισε να σφυρίζει η σειρήνα του πλοίου, δυνατά και ασταμάτητα...»

Η έκρηξη είχε γίνει στις 11:20. Ο πλοίαρχος για να αποφύγει τη άμεση βύθιση του πλοίου προτίμησε να το ρίξει σε μία ξέρα. Η φωτιά επεκτείνεται και παγιδεύει πέντε εργαζόμενους στο μηχανοστάσιο οι οποίοι όμως τελικά καταφέρνουν να απεγκλωβιστούν. Το πλήρωμα κατεβάζει τις σωσίβιες λέμβους και αρχίζει η επιχείρηση διάσωσης. Σύντομα έρχονται και στρατιωτικές λέμβοι. Η εκκένωση του πλοίου ολοκληρώνεται επιτυχώς ενώ μεταφέρονται ακόμα και οι αποσκευές τους. Ο Shatev διαφεύγει με μία λέμβο στην οποία επιβαίνει και ο ... τούρκος αστυνομικός επιθεωρητής που είχε σπεύσει στο σημείο της έκρηξης.

Το πλοίο τελικά παθαίνει πολύ μεγάλες ζημιές ύψους 1.000.000 γαλλικών φράγκων ενώ κανείς -από τους επιβάτες ή το πλήρωμα- δε σκοτώνεται. Όλη σχεδόν η Θεσσαλονίκη έχει μαζευτεί στην παραλία και παρακολουθεί το καιόμενο πλοίο. Κοινή πεποίθηση είναι πως «...καζανλάρ πατλαντί» («έσκασαν τα καζάνια»). Ο γάλλος πρόξενος όμως και η τούρκικη αστυνομία, βλέποντας την τρύπα να χάσκει στο πλάι του πλοίο, αντιλαμβάνονται πως άλλη είναι η αιτία.

Οι επιβάτες μεταφέρονται στα γραφεία της πλοιοκτήτριας εταιρείας όπου καταγράφονται τα στοιχεία τους και καλούνται να περάσουν την επόμενη μέρα για να εξαργυρώσουν τα εισιτήριά τους και να παραλάβουν τις αποσκευές τους. Ο Shatev, για να μην τον υποψιαστούν, φεύγει μαζί με άλλους δύο επιβάτες και κλείνουν δωμάτιο σε ξενοδοχείο κοντά στο λιμάνι.

το φλεγόμενο Γκουανταλκιβίρ

Η δεύτερη ενέργεια πραγματοποιείται στις 9:00 το βράδυ. Στόχος η αμαξοστοιχία που ερχόταν από Αλεξανδρούπολη και μετέφερε κυρίως στρατιώτες. Οι Metchev, Arsov και Trutchkov τοποθετούν στις ράγες τρία κιλά μελανίτη. Δεν ανατινάσσεται όμως το σύνολο των εκρηκτικών, ο μηχανοδηγός καταφέρνει να συγκρατήσει την αμαξοστοιχία προτού εκτροχιαστεί και οι ζημιές περιορίζονται στη μηχανή και τα τζάμια των βαγονιών.

Το επόμενο πρωί ο Shatev κατεβαίνει στη reception του ξενοδοχείου προκειμένου να πληρώσει, να πάρει το διαβατήριό του και να πάει να συναντήσει του συντρόφους του στο διαμέρισμα του Kirkov. Ο υπάλληλος όμως αρνείται να του δώσει το διαβατήριο καθώς έχει εντολές να μη φύγει κανείς προτού έρθει η αστυνομία. Με ένα σωρό δικαιολογίες και διαμαρτυρίες καταφέρνει να πάρει το διαβατήριό του και αποφασίζει αμέσως να φύγει από την πόλη φοβούμενος ότι αν η αστυνομία έμπαινε στα ίχνη του, θα μπορούσε να φτάσει στους συντρόφους του προτού αυτοί πραγματοποιήσουν τις αποστολές τους. Αναχωρεί με το πρώτο τραίνο για Σκόπια. Μέχρι το μεσημέρι έχουν περάσει από τα γραφεία της ναυτιλιακής εταιρείας όλοι οι επιβάτες πλην του Shatev. Αμέσως θεωρείται ύποπτος και διαβιβάζεται το όνομα και η περιγραφή του. Εντοπίζεται και συλλαμβάνεται στο σιδηροδρομικό σταθμό των Σκοπίων και οδηγείται πίσω στη Θεσσαλονίκη με το επόμενο τρένο.

Οι υπόλοιποι Βαρκάρηδες όμως είναι έτοιμοι για τις αποστολές τους. Λίγο πριν τις οκτώ το βράδυ, ο Konstantin Kirkov πυροδοτεί δύο κιλά μελανίτη στους κεντρικούς αγωγούς φυσικού αερίου και ύδρευσης που περνούν κάτω από μια γέφυρα στο δρόμο προς το σιδηροδρομικό σταθμό. Με την έκρηξη σβήνουν τα φώτα σε μεγάλο τμήμα της πόλης. Είναι το σύνθημα για όλους τους υπόλοιπους.

Οι Dimitar Metchev και Ilia Trutchkov παραμονεύουν πίσω από ένα μαντρότοιχο του εργοστασίου φωταερίου, κοντά στον κήπο του Μπεχτσινάρ, σκοπεύοντας να ανατινάξουν τις κεντρικές δεξαμενές. Πηδάνε τον τοίχο αλλά γίνονται αντιληπτοί από τους φύλακες και ανταλλάσουν πυροβολισμούς. Ρίχνουν μια

βόμβα η οποία σκάει δίπλα σε κάποια δοχεία πετρελαίου και προκαλεί φωτιά. Ο στόχος τους όμως δεν έχει επιτευχθεί.

Ο Milan Arsov βρισκόταν στο καφέ Alabra. Τη στιγμή που έσβησαν τα φώτα μετά την έκρηξη στον αγωγό του φυσικού αερίου, ο Milan έβγαλε τη βόμβα του και άναψε το φιτίλι. Οι θαμώνες αρχίζουν να τρέχουν προς την έξοδο, μαζί τους και ο Milan. Η έκρηξη της βόμβας του θα αφήσει πίσω της ένα νεκρό. Αντίστοιχη βόμβα θα εκραγεί από τον Bogdanov σε μπυραρία που βρίσκεται στο ισόγειο του «Ξενοδοχείου της Αγγλίας».

Στο μεταξύ, στο Μποσνάκ Χάνι, διαγωνίως της Οθωμανικής Τράπεζας, περιμένει ο Vladimir Pingov. Με το που σβήνουν τα φώτα αρχίζει από το παράθυρο του ξενοδοχείου να εκτοξεύει βόμβες προς τον κήπο της τράπεζας αλλά και προς τη Στοά Λομβάρδου όπου στεγαζόταν η Τράπεζα Μυτιλήνης και το Οθωμανικό Ταχυδρομείο. Προτού διαφύγει, επιχειρεί να πυρπολήσει και το ξενοδοχείο.

Την ίδια στιγμή, οι δυο νεαροί σιδεράδες σταματάνε με άμαξα μπροστά στην είσοδο της τράπεζας και αρχίζουν να εκσφενδονίζουν βόμβες. Ο ένοπλος φύλακας της Στοάς Λομβάρδου επιχειρεί να πετάξει πίσω μια βόμβα αλλά αυτή σκάει στα χέρια του και τον σκοτώνει. Οι βόμβες που πέφτουν προς τη φρουρά της Οθωμανικής Τράπεζας σκοτώνουν ένα χωροφύλακα και ένα στρατιώτη. Μέσα στο γενικό χαμό οι Βαρκάρηδες διαφεύγουν.

Ο Μουρ συνοψίζει: «Πλήθη είχαν συγκεντρωθεί για να δουν το πλοίο να φλέγεται, πλήθη που όλο και μεγάλωναν μέχρι και το απόγευμα οπότε όλη η πόλη συγκεντρώθηκε στην προκυμαία, ελάχιστα υποπτευόμενη πως αυτή ήταν η μέρα των από καιρό αναμενόμενων βομβιστικών ενεργειών. Η συνομωσία ήταν καλά προετοιμασμένη.

Ένας εκρηκτικός μηχανισμός που είχε τοποθετηθεί κάτω από γέφυρα όπου περνούσε ο κύριος αγωγός του υγραερίου, εξερράγη στις οκτώ. Αυτό ήταν το σύνθημα για τη γενική επίθεση. Τη στιγμή που έσβηναν τα φώτα της πόλης, μια άμαξα διέτρεχε τα σημαντικότερα καφέ της παραλίας, ενώ μία άλλη σταμάτησε

μπροστά στην τράπεζα. Στην κάθε μία επέβαιναν από δύο αποφασισμένοι για όλα άνθρωποι. Σε κάποιες περιπτώσεις άνοιξαν το δρόμο τους μέσα στο πλήθος προτού εκσφενδονίσουν τις φονικές βόμβες τους. Πήγαν στα μέρη όπου θα προκαλούσαν τη μεγαλύτερη ζημιά μεταξύ του ξένου στοιχείου της πόλης και των πλέον εξεχόντων πολιτών, επιχειρώντας να τις ρίξουν εκεί που υπήρχε ο περισσότερος συνωστισμός. Ο κόσμος όμως ήταν ήδη σε εγρήγορση και οι εκρήξεις στα καφέ δεν έφεραν το επιθυμητό αποτέλεσμα».

Ο Ortzeto, μέσα από το φεγγίτη του υπογείου βλέπει να σβήνουν τα φώτα και ακούει τις εκρήξεις από τις βόμβες των συντρόφων του. Οι γκαζοντενεκέδες με το δυναμίτη είναι συνδεδεμένοι με φιτίλι μήκους τριάντα μέτρων ώστε να έχει επαρκή χρόνο για να διαφύγει. Περιμένει πέντε λεπτά και ανάβει το φιτίλι. Βγαίνει από το μαγαζί, κατεβάζει τα ρολά και εξαφανίζεται. Την έκρηξη περιγράφει ο ίδιος ο διευθυντής της τράπεζας: «Είναι πραγματικό θαύμα το ότι γλύτωσα με την οικογένειά μου το βέβαιο θάνατο. Μου είναι αδύνατο να περιγράψω την αγωνία που έζησα για πάνω από μία ώρα που ήμουν στριμωγμένος με τα πέντε παιδιά μου και τη μητέρα τους. Από τη μια μεριά η φωτιά, οι τοίχοι που κατέρρεαν, ο καπνός, η σκόνη και η γη που σειόταν κάτω από τα πόδια μας, και από την άλλη μεριά οι πυκνοί πυροβολισμοί. Τρεις μέρες έχουν ήδη περάσει και η οικογένειά μου δεν έχει ακόμα συνέλθει».

Ο ελεγκτής της Οθωμανικής Τράπεζας γράφει στην αναφορά του: «Τη στιγμή που έσβησαν τα φώτα ρίχτηκαν δύο βόμβες στη τράπεζα. Η μία προς το παράθυρο της Διεύθυνσης Πρακτορείων όπου χτύπησε στα κάγκελα και άλλαξε κατεύθυνση χωρίς να προκαλέσει ζημιές και η άλλη προς το Γραφείο Αλληλογραφίας όπου και εξερράγη.

Την ώρα εκείνη δεν υπήρχε κανείς στα γραφεία της τράπεζα εκτός από τον κύριο Guys που βρισκόταν στο τελευταίο γραφείο δίπλα στην πόρτα. Έτρεξε προς το χολ της εισόδου και πήρε τη σκάλα που οδηγούσε στο πρώτο πάτωμα όπου διέμενε ο διευθυντής και η οικογένειά του. Τη στιγμή εκείνη έγινε η τεράστια έκρηξη με την ταυτόχρονη κατάρρευση του τμήματος

του κτιρίου, του πιο κοντά στο σημείο της έκρηξης. Σχεδόν αμέσως έπιασε φωτιά το εσωτερικό της τράπεζας. Ο φύλακας Κασίμ κατέβαινε την κεντρική σκάλα προς το ισόγειο τη στιγμή που αυτή κατέρρεε από την έκρηξη. Βρέθηκε σκεπασμένος ως το λαιμό από τα συντρίμμια».

Ο δυναμίτης είχε τοποθετηθεί σχεδόν κάτω από τη μεσοτοιχία της τράπεζας με τη Γερμανική Λέσχη. Η καταστροφή της τράπεζας αλλά και της λέσχης ήταν ολοκληρωτική. Όρθιοι μένουν μόνο οι τοίχοι της τράπεζας προς την οδό Φράγκων και προς το Γαλλικό Νοσοκομείο. Ο διευθυντής του γερμανικού προξενείου, αμέσως μετά το σβήσιμο των φώτων, πάει να βγει από τη Γερμανική Λέσχη όπου και σκοτώνεται από τη μεγάλη έκρηξη. Σκοτώνεται επίσης επιτόπου ένας ελβετός έμπορος.

Στο μεταξύ, ο Pingov έχει διαφύγει από το Μποσνάκ Χάνι και κατευθύνεται στο σπίτι των Metchev και Trutchkov. Στην πύλη του Τοπ Χανέ τον σταματά η φρουρά, αυτός επιχειρεί να φύγει και τον σκοτώνουν. Ήταν ο πρώτος νεκρός των Βαρκάρηδων.

Ο Kirkov, αφού ανατίναξε τους αγωγούς του φυσικού αερίου, κατευθύνεται στην πύλη του Βαρδαρίου. Μπαίνοντας στην Εγνατία ακούει την έκρηξη από την τράπεζα και αρχίζει να ανάβει και να εκσφενδονίζει βόμβες. Μία σκάει στο ξενοδοχείο Grand Hotel, η άλλη στο θέατρο Eden.

Οι Metchev και Trutchkov είχαν αποτύχει να ανατινάξουν το εργοστάσιο φυσικού αερίου. Μέσα στο σκοτάδι ρίχνουν βόμβες στο στρατόπεδο του Τοπ Χανέ και κατευθύνονται προς το σπίτι τους. Καταδιώκονται όμως και περικυκλώνονται εκεί από χωροφύλακες και στρατιώτες. Από το παράθυρο του σπιτιού εκσφενδονίζουν βόμβες -που εν αφθονία είχαν αποθηκευμένες- σκοτώνοντας ή τραυματίζοντας αρκετούς στρατιώτες. Κάποιες βόμβες εκτοξεύονται προς την αυλή της Γερμανικής Σχολής. Ακριβώς απέναντι βρισκόταν το κτίριο της Αμερικάνικης Ιεραποστολής. Ο αμερικάνος δημοσιογράφος Μουρ καταγράφει τη διήγηση της συζύγου ενός αμερικάνου ιεραπόστολου:

«Η Αμερικάνικη Ιεραποστολή της Θεσσαλονίκης ήταν ένα τετράγωνο μακριά από το σημείο όπου βρισκόταν η Οθωμα-

νική Τράπεζα, απέναντι από ένα παλιό τούρκικο στρατώνα και δίπλα από τη Γερμανική Σχολή. Στην άλλη πλευρά της σχολής υπήρχε ένα μικρό σπίτι με μεγάλο μπαλκόνι που έβλεπε προς το προαύλιο. Το μικρό αυτό σπίτι ήταν μία από τις γιάφκες των επαναστατών, μέχρι εκείνη τη στιγμή άγνωστο και μην έχοντας προκαλέσει καμία υποψία. Μισή ώρα μετά την ανατίναξη της τράπεζας, και ενώ οι αμερικάνοι παρακολουθούσαν τη φλεγόμενη τράπεζα, βόμβες άρχισαν να σκάνε δίπλα στην ιεραποστολή. Στόχος δεν ήταν οι αμερικάνοι αλλά η Γερμανική Σχολή. Οι επαναστάτες περίμεναν μέχρι να φύγουν οι στρατιώτες από το στρατώνα προς άλλα σημεία της πόλης. Τότε ξεκίνησαν τη "δουλειά" τους.

Από το μπαλκόνι του σπιτιού, οι επαναστάτες πετούσαν τις βόμβες προς το κτίριο. Οι εκρήξεις ήταν ισχυρές αλλά καθώς συνέβαιναν εξωτερικά του κτιρίου δεν προκαλούσαν σημαντικές ζημιές. Όμως ο στρατώνας δεν είχε εντελώς εγκαταλειφθεί από τους στρατιώτες του και σε λίγο άνοιξαν πυρ από τις σκοπιές. Σύντομα οι τούρκοι ενισχύθηκαν από δύο τμήματα στρατιωτών που έφτασαν συγχρόνως από αντίθετες κατευθύνσεις. Μέσα στο σκοτάδι, η μία ομάδα μπέρδεψε την άλλη για αντάρτες και άρχισε να τους πυροβολεί. Η μάχη συνεχίστηκε για περισσότερο από δύο ώρες. Περίπου σαράντα βόμβες έσκασαν και εκατοντάδες τουφεκιές αντήχησαν στον αέρα. Η σύζυγος του ιεραπόστολου μού διηγήθηκε πως έβλεπε τους δύο βουλγάρους να ανάβουν τα φιτίλια μέσα στο δωμάτιο, να τρέχουν στο μπαλκόνι και να πετούν τις βόμβες στο δρόμο. Πολλές φορές οι τούρκοι επιχείρησαν να καταλάβουν το χώρο, ο δρόμος όμως ήταν στενός και με "δυνατούς" τοίχους. Όποτε επιχείρησαν να εφορμήσουν, οι αντάρτες τους απωθούσαν με τις βόμβες τους. Προς το τέλος οι αντάρτες παραπατούσαν καθώς πετούσαν τις βόμβες. Καθώς άναβαν τα φιτίλια τους, οι αμερικάνοι είδαν τον έναν να αιμορραγεί στο πρόσωπο και τον άλλο στο στήθος. Σε λίγο η άμυνα τους έπαυσε και οι τούρκοι επιτέθηκαν στο μικρό "οχυρό". Έσπασαν την πόρτα και έσυραν έξω τους δύο, αναμφίβολα νεκρούς».

Οι τούρκικες δυνάμεις ασφαλείας αρχίζουν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις, κυρίως σε γειτονιές που κατοικούν βούλγαροι και μακεδόνες, κοντά στο σιδηροδρομικό σταθμό. Δύο τούρκοι στρατιώτες σκοτώθηκαν από έκρηξη βόμβας. Το βράδυ, δύο τάγματα στρατού που μεταφέρονταν από τη Σμύρνη στην Αλβανία, διατάσσονται να παραμείνουν στη Θεσσαλονίκη.

Την επόμενη μέρα, 30 Απριλίου, ελάχιστα καταστήματα ανοίγουν ενώ στρατός και αστυνομία περιπολούν διαρκώς στους δρόμους. Έχει κηρυχθεί κατάσταση έκτακτης ανάγκης ενώ απαγορεύεται η κυκλοφορία μία ώρα μετά τη δύση του ήλιου. Οι αρχές που φοβούνται ότι τα γεγονότα μπορεί να είναι το έναυσμα μια γενικής εξέγερσης, εντείνουν τις συλλήψεις σλαβο-μακεδόνων. Στις γειτονιές επιδεικνύεται μηδενική ανοχή και όποιος αντιστέκεται στις διαταγές των αρχών εκτελείται επιτόπου.

Στις 1:30 το μεσημέρι, ο Ortzeto πραγματοποιεί την «ηρωική του έξοδο». Μαζί με ένα σύντροφό του που κρύβονταν σε σπίτι της -σημερινής- οδού Ναυμαχίας Λήμνου ανοίγουν μάχη με το στρατό και την αστυνομία. Αφού ο Ortzeto πέταξε και την τελευταία του βόμβα, στάθηκε όρθιος στο ανοιχτό παράθυρο, ζωντανός στόχος στους πυροβολισμούς. Όταν οι στρατιώτες άρχισαν να τρυπούν με τις ξιφολόγχες τους τον ήδη νεκρό Ortzeto, ο επικεφαλής τους ταγματάρχης Χασάν Εφέντης, τους μαστίγωσε με το καμουτσίκι του για την ασέβεια που επέδειξαν. Ο σύντροφος του Ortzeto καταφέρνει προσωρινά να διαφύγει, καταδιώκεται όμως και τελικά σκοτώνεται στο Τζαμί Χαμντί Μπέη, στην Εγνατία.

Την 1η Μάη, για πρώτη φορά η χωροφυλακή τολμά να μπει και να ερευνήσει το «μπακάλικο» της Λέοντος Σοφού και τη σήραγγα κάτω από την τράπεζα. Ο Μουρ περιγράφει:

«Από το κοιμητήριο ακολουθήσαμε τον πρόξενο μέχρι το σημείο όπου βρισκόταν η Οθωμανική Τράπεζα και περάσαμε μαζί του μέσα από το "κορδόνι" των στρατιωτών που περικύκλωνε

τα ερείπια. Εργάτες ήταν απασχολημένοι στο να ξεσκεπάσουν ένα τούνελ κάτω από το δρόμο που οδηγούσε από ένα μικρό μαγαζί μέχρι και το ζωτικό σημείο κάτω από την τράπεζα. Αυτό το μικρό μαγαζί, τόσο συχνά το έβλεπα από το παράθυρό μου στο ξενοδοχείο Κολόμπο. Οι χωρικοί που έβλεπα να μπαίνουν και να βγαίνουν ήταν μεταμφιεσμένοι επαναστάτες. Τα εμπορεύματα που επιδεικνύονταν μπροστά στο μαγαζί ήταν απλά ένα προκάλυμμα για να αποκρυφτεί το πραγματικό "εμπόρευμα" που είχε έρθει από τη Γαλλία και είχε περάσει από τον έλεγχο των υπαλλήλων του τούρκικου τελωνείου με τη συνδρομή ενός γερού "μπαχσίς". Μας είπαν πως οι "πελάτες" αυτού του μαγαζιού έφευγαν μες στη νύχτα με βαριές τσάντες. Τώρα υποπτευόμασταν ότι περιείχαν τα μπάζα από το σκάψιμο.

Οι στρατιώτες ετοιμάζονται να μπουν στη φωλιά των δυναμιτιστών κι εμείς περιμένουμε στο δρόμο να δούμε τι θα ανακαλύψουν. Αναγκαστικά μπήκαν από το πλαϊνό παράθυρο γιατί τα στόρια της εισόδου ήταν αμπαρωμένα. Δυο στρατιώτες με φανάρια σκαρφάλωσαν και μπήκαν προσεκτικά στο μαγαζί. Βρήκαν ένα σπαθί, ένα ξύλινο κιβώτιο με μικρή ποσότητα δυναμίτη και ένα καλάθι με διάφορα αντικείμενα. Πέρασαν τα "τρόπαια" από το παράθυρο και μας άφησαν να τα περιεργαστούμε. Το καλάθι είχε λίγα μέτρα φιτίλι, μερικές χούφτες μεταλλικά σκάγια που έκαναν τις βόμβες πιο θανατηφόρες, ένα μισογεμάτο μπουκάλι κρασί, ένα κομμάτι ντόπιο τυρί και ένα κομπολόι. Ο δυναμίτης, σε μορφή κύβων δύο ιντσών, ήταν προσεκτικά τοποθετημένος στο κιβώτιο που είχε επικολλημένες οδηγίες χρήσης σε τρεις γλώσσες: αγγλικά, γαλλικά και γερμανικά.

Υπάρχει ειρωνεία στο γεγονός ότι τα γαλλικά εκρηκτικά που προμηθεύτηκαν οι επαναστάτες, προκάλεσαν τη μεγαλύτερη ζημιά σε πολίτες της χώρας από την οποία προήλθαν. Η επαναστατική επίθεση στη Θεσσαλονίκη κυρίως στρεφόταν κατά ευρωπαίων πολιτών και ευρωπαϊκών θεσμών. Η Αυτοκρατορική Οθωμανική Τράπεζα σε μεγάλο βαθμό ανήκει και διαχειρίζεται από γαλλικά και ιταλικά συμφέροντα. Το Γκουανταλκιβίρ ανήκει στη γαλλική Messageries Maritimes Company. Ενάντια σε αυτές

τις εταιρίες οι επαναστάτες κατάφεραν τις πλέον επιτυχείς βομβιστικές επιθέσεις τους».

Οι στρατιώτες συνεχίζουν την έρευνα και στο υπόγειο ανακαλύπτουν την σήραγγα που οδηγούσε στα θεμέλια της τράπεζας. Βρίσκουν και ένα ακριβές σχεδιάγραμμά της. Η σήραγγα, ύψους ενός μέτρου, ήταν τεθλασμένη με συνολικό μήκος 13,4 μέτρα και εξαεριζόταν με ένα μεγάλο φυσητήρα σιδηρουργείου. Μέσα στη σήραγγα βρέθηκαν αχρησιμοποίητα τρία κιλά νιτρογλυκερίνης σε γυάλινα βάζα. Ένα διπλό φιτίλι ξεκινούσε από αυτά και κατέληγε στο υπόγειο του μαγαζιού. Θα ήταν προφανώς η λύση αυτοκτονίας αν το σχέδιο αποκαλυπτόταν.

Στο μεταξύ, ο Konstantin Kirkov που είχε ανατινάξει τους αγωγούς φυσικού αερίου βυθίζοντας την πόλη στο σκοτάδι, επιχειρεί μια ακόμα ενέργεια. Αποπειράται να ανατινάξει το τηλεγραφείο στην οδό Σαμπρί πασά. Ο φύλακας όμως τον αντιλαμβάνεται και ζητάει να του κάνει έλεγχο. Ο Kirkov επιχειρεί να βγάλει μια βόμβα από το σακάκι του αλλά ένας στρατιώτης που φρουρούσε το χώρο τον σκοτώνει. Ο Μουρ περιγράφει το περιστατικό:

«Πιστεύαμε ότι όλοι οι επιζώντες εξεγερμένοι είχαν φύγει από τη Θεσσαλονίκη. Ένας όμως απεγνωσμένος βομβιστής είχε παραμείνει στην πόλη, καταδικασμένος να πεθάνει προτού φύγει. Διάλεξε ο ίδιος την ώρα και τον τόπο. Ήταν δύο το μεσημέρι μιας βροχερής μέρας και σχεδόν όλοι οι ξένοι ανταποκριτές τρώγαμε νωχελικά στο εστιατόριο του ξενοδοχείου Angleterre, όταν ακούστηκαν, σχεδόν δίπλα μας, κάποιες τουφεκιές. Πεταχτήκαμε όρθιοι πιστεύοντας πως είχε γίνει κάποια βομβιστική επίθεση. Οι πυροβολισμοί σταμάτησαν τόσο απότομα όσο είχαν αρχίσει και κατευθυνθήκαμε προς την πόρτα. Διστάσαμε για μια στιγμή να βγούμε όμως η περιέργεια υπερίσχυσε του φόβου και τρία λεπτά αργότερα βρισκόμασταν στο σημείο του περιστατικού. Ήταν μόλις 70 μέτρα από το ξενοδοχείο. Το ωχρό και άψυχο σώμα ενός νεαρού, δεκαοκτώ ως είκοσι χρονών, κειτόταν σε μια λακκούβα με βρώμικα νερά. Υπήρξε μια αμηχανία μέχρι κάποιος να τολμήσει να πλησιάσει καθώς κάτω

από το παλτό του υπήρχε εκρηκτικός μηχανισμός. Τότε ένας στρατιώτης έσκυψε, ψηλάφισε προσεκτικά το πτώμα και πήρε μια βόμβα και δυο μασούρια δυναμίτη. Σε λίγο φόρτωσαν το πτώμα σε ένα κάρο και ο κόσμος διαλύθηκε

Ο σκοτωμένος νεαρός, στην προσπάθειά του να ανατινάξει το τηλεγραφείο, πήγε ντυμένος ως ευρωπαίος. Περιφερόταν γύρω από το στόχο και αυτό προκάλεσε υποψίες. Όταν κατάφερε να συγκεντρώσει το θάρρος του και πήγε να μπει, ένας από τους φρουρούς τον σταμάτησε στην πόρτα και ζήτησε να τον ψάξει. Τότε ο νεαρός έχωσε το χέρι στην τσέπη του για να πιάσει τη βόμβα, προτού όμως τα καταφέρει ο στρατιώτης τον έσπρωξε και τον πυροβόλησε δύο φορές. Βρέθηκε μια επιστολή πάνω στο πτώμα του νεαρού που έλεγε πως ήδη είχε πραγματοποιήσει μια βομβιστική ενέργεια και ήλπιζε να τα καταφέρει και σε αυτήν».

Παρά το στρατιωτικό νόμο που έχει κηρυχθεί στην πόλη και τα δρακόντεια μέτρα ασφάλειας, οι Βαρκάρηδες επιμένουν. Στις πέντε το απόγευμα, όπως προέβλεπε το αρχικό σχέδιο, ο Trayko Tsvetkov που όλες αυτές τις μέρες έχει κρατηθεί σε εφεδρεία, στήνει ενέδρα κοντά στη βίλλα του βαλή Θεσσαλονίκης, στη γωνία των -σημερινών- οδών Βασ. Γεωργίου και Σαρανταπόρου. Γίνεται όμως αντιληπτός από τη φρουρά και επιχειρούν να τον συλλάβουν. Θα είναι το τέλος και για τον Tsvekov. Τρέχει μερικά μέτρα, ανάβει το φιτίλι και «αγκαλιάζει» τη βόμβα. Είναι η τελευταία έκρηξη βόμβας και ο τελευταίος νεκρός των Βαρκάρηδων.

Οι διαρκείς έλεγχοι στους δρόμους συνεχίζουν να αποδίδουν. Το μεσημέρι της επόμενης μέρας, 2 Μάη, συλλαμβάνεται στην παραλία της πόλης ο Bogdanov που μεταφέρει ένα μικρό κιβώτιο με δυναμίτη. Στόχος του το ελληνικό προξενείο.

η εκκένωση του Γκουανταλκιβίρ

τα ερείπια της τράπεζας από τη μεριά της σημερινής οδού Λέοντος Σοφού

στρατιώτες μπαίνουν στο "μπακάλικο"

αιχμαλωσία

«Γνωστοποιείται με ειδικά ανακοινωθέντα ότι συνεστήθη στην πόλη μας Έκτακτο Στρατοδικείο με βάση Αυτοκρατορικό Διάταγμα, με σκοπό την άμεση τιμωρία των κακοποιών εκείνων που έλαβαν ενεργά μέρος στις ειδεχθείς ενέργειες και στα εγκλήματα τα διαπραχθέντα με σκοπό τη διατάραξη της δημόσιας ησυχίας, και οι οποίοι συνελήφθησαν ζωντανοί χάρη στις προσπάθειες των αυτοκρατορικών δυνάμεων».

Αυτό το ανακοινωθέν κολλήθηκε στους τοίχους της πόλης το μεσημέρι της 4ης Μάη, στα τούρκικα, ελληνικά, γαλλικά και εβραϊκά. Με συνοπτικές διαδικασίες, την επόμενη κιόλας μέρας, ξεκινά η διαδικασία κεκλεισμένων των θυρών και κατά την οποία οι τέσσερις κατηγορούμενοι δεν επιτρέπεται καν να έχουν δικηγόρο. Πρόεδρος του στρατοδικείου είναι ο αντιστράτηγος Εντίπ πασάς και αντιπρόεδρος ο υποναύαρχος Ρασίμ πασάς.

«Συνεργάσιμοι» κατά τη διαδικασία είναι οι Arsov και Bogdanov ενώ οι Shatev και Boshnakov ακολουθούν πιο σκληρή γραμμή. Ο Shatev αρνείται να αναφέρει ακόμα και το όνομά του, παρά το ότι η ταυτότητα του είναι γνωστή και οι καθηγητές του στο

γυμνάσιο, οι οποίοι καταθέτουν ως μάρτυρες, με σαφήνεια τον αναγνωρίζουν. Δεν αρνείται ότι ανατίναξε το πλοίο, επιμένει όμως ότι έκρηξη έγινε έξω από το λιμάνι της Θεσσαλονίκης, σε διεθνή ύδατα, άρα πρέπει να δικαστεί βάσει του διεθνούς δικαίου από γαλλικό δικαστήριο μιας και τα γαλλικά συμφέροντα επλήγησαν από την ανατίναξη. Μια στάση που εξοργίζει τους δικαστές.

Στις 20 Μάη ολοκληρώνεται η εξέταση των τεσσάρων Βαρκάρηδων και μεταφέρονται σε ξεχωριστά και απομονωμένα κελιά του Λευκού Πύργου. Μοναδική τους τροφή, ψωμί και νερό.

Στις 1 Ιούνη ολοκληρώνεται η διαδικασία και το δικαστήριο διακόπτει για να καταλήξει σε απόφαση. Συνολικά, στον ένα περίπου μήνα της διαδικασίας, εξετάστηκαν 120 άτομα ως μάρτυρες ή ως εμπλεκόμενοι.

Το Σάββατο 6 Ιούνη ανακοινώνεται η απόφαση: «Άπαντες οι άνω τέσσαρες ένοχοι εγκληματικών πράξεων, αίτινες έτεινον εις τη σφαγή των κατοίκων, εις την καταστροφήν της πόλεως, δια ταύτα κηρύσσονται παμψηφεί ένοχοι των προρρηθέντων εγκλημάτων (...) Ηκούσατε την απόφαση ήτις σας κηρύσσει ενόχους των εγκλημάτων άτινα επράξατε. Συμφώνως τοις τρισίν άρθροις των οποίων εγένετο η ανάγνωσις, οι κατηγορούμενοι καταδικάζονται εις θάνατον». Το μεσημέρι της ίδιας μέρας οι Βαρκάρηδες, ως κατάδικοι πλέον, οδηγούνται στις φυλακές του Γεντί Κουλέ. Τρεις μέρες αργότερα, στην ίδια φυλακή μεταφέρονται άτομα που καταδικάστηκαν ως απλοί συνεργοί στις πράξεις των Βαρκάρηδων, με ποινές που κυμαίνονταν από 3 ως 10 χρόνια. Αρκετά από αυτά τα άτομα είχαν απλώς συγγενική σχέση με τους Βαρκάρηδες όπως ο πατέρας, ο αδελφός και δύο ξαδέλφια του Ortzeto. Στη φυλακή θα μεταφερθούν ακόμα και στελέχη του V.M.R.O. τα οποία δεν ενέχονταν καν στα γεγονότα.

Τα γεγονότα όμως στη Μακεδονία εξελίσσονται με πρωταγωνιστή αυτή τη φορά το V.M.R.O. Στις 20 Ιούλη 1903 ξεσπά ένοπλη λαϊκή εξέγερση στη Δυτ. Μακεδονία, γνωστή ως επανάσταση του Ίλιντεν. Η εξέγερση θα αποτύχει αφήνοντας πίσω της χιλιάδες νεκρούς, θα ξαναμοιράσει όμως τη «τράπουλα»

στο μακεδονικό ζήτημα καθώς όλες οι μεγάλες δυνάμεις επιζητούν να ενισχύσουν τις θέσεις τους για όταν έρθει η στιγμή της μοιρασιάς της παρακμασμένης οθωμανικής αυτοκρατορίας. Στις 2 Οκτωβρίου 1903 συναντιόνται ο τσάρος Νικόλαος Β' και ο αυστριακός αυτοκράτορας Φραγκίσκος-Ιωσήφ. Αποφασίζεται η επιβολή μιας σειράς πολιτικών μεταρρυθμίσεων στην υπό οθωμανική διοίκηση Μακεδονία και η δημιουργία ενός συστήματος διεθνούς ελέγχου. Διοικητής της αστυνομίας στη Θεσσαλονίκη διορίζεται ο ιταλός στρατηγός De Giorgis. Ο γενικός διοικητής παραμένει τούρκος, πλαισιώνεται όμως από έναν αυστριακό και έναν ρώσο αξιωματούχο. Αγγλία και Γερμανία, αν και διαφωνούν, σύρονται πίσω από αυτές τις αποφάσεις. Στον σουλτάνο δεν απομένει παρά να επικυρώσει.

Οι μεταρρυθμίσεις θα συνοδευτούν και με γενική αμνηστία των πολιτικών αδικημάτων, κυρίως αυτών που είχαν διαπραχθεί από μακεδόνες αυτονομιστές. Της αμνηστίας εξαιρούνται μόνο αυτοί «...που με τις πράξεις τους κατέστρεψαν με δυναμίτη γέφυρες και διάφορα δημόσια και πιστωτικά ιδρύματα». Μέσα σε δύο μέρες, στα τέλη Απρίλη του 1904, αποφυλακίζονται 902 άτομα. Στη φυλακή παραμένουν μόνο οι Βαρκάρηδες, ένας ξάδελφος του Ortzeto και δυο-τρεις ολιγομελείς ομάδες μακεδόνων ανταρτών και ληστών.

Οι ζωή στη φυλακή για τους Βαρκάρηδες, μετά την «αποσυμφόρηση», συνεχίζεται πιο μονότονη και με περισσότερα προβλήματα με τους τούρκους ποινικούς κρατούμενους. Η κατάσταση αλλάζει πάλι δύο χρόνια μετά, την άνοιξη του 1906, όταν μεταφέρονται στο Γεντί Κουλέ δυο μεγάλες ομάδες μακεδόνων κρατουμένων από τις φυλακές του Μοναστηρίου και των Σκοπίων. Όλοι τους είναι θανατοποινίτες, ισοβίτες ή καταδικασμένοι σε τουλάχιστον 10ετή καταναγκαστικά έργα. Η μεταφορά τους αυτή εντάσσεται στην επικείμενη απόφαση του σουλτάνου να μετατρέψει τις ποινές τους σε εξορία.

Στις 23 Απριλίου 1906 ανακοινώνεται στους φυλακισμένους ότι αυθημερόν αναχωρούν. Με ενδιάμεσες στάσεις σε Καβάλα και Σμύρνη, διαχωρίζονται οι ισοβίτες και θανατοποινίτες. Στις

15 Μάη αναχωρούν 51 από αυτούς -ανάμεσά τους και οι τέσσερις Βαρκάρηδες- για την Τρίπολη της Λιβύης, ακόμα τότε κτήση της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Αφού πέρασαν ένα μήνα στις φυλακές της Τρίπολης, ξεκίνησε η πορεία τους μέσα στη Σαχάρα με προορισμό το Μουρτζούκ της επαρχίας Φεζάν. Η πορεία αυτή ήταν εξοντωτική: 900 χιλιόμετρα, σε θερμοκρασίες 48 βαθμών, δεμένοι με αλυσίδες.

Ακόμα χειρότερη κατάσταση τούς περιμένει στο Μουρτζούκ, με ακόμα πιο εξοντωτικές συνθήκες κράτησης. Ένας χώρος μαζικής εξόντωσης αυτών των ανεπιθύμητων κρατούμενων. Στις 14 Φεβρουαρίου 1908 πεθαίνει ο Boshnakov από ελονοσία. Στις 8 Ιούνη πεθαίνει και ο Milan Arsov από εξάντληση.

Τον Ιούλη του 1908 εκδηλώνεται στη Θεσσαλονίκη το κίνημα των νεότουρκων που επιβάλει στο σουλτάνο πολιτικές και στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις. Στα πλαίσια αυτών των μεταρρυθμίσεων αμνηστεύονται όλοι οι πολιτικοί κρατούμενοι. Οι κρατούμενοι του Μουρτζούκ θα χρειαστούν δυο βδομάδες για να εξασφαλίσουν καμήλες, νερό και τρόφιμα για το ταξίδι της επιστροφής τους. Οι επιβιώσαντες Shatev και Bogdanov νοιώθουν ότι έχουν ένα τελευταίο χρέος: να μεταφέρουν πίσω στην πατρίδα τις σορούς των συντρόφων τους. Ο Shatev περιγράφει:

«Ένα βράδυ πήγαμε εντελώς μυστικά στους τάφους. Με τα χέρια και κάτι σανίδες, σκάβαμε την άμμο και ανοίγαμε τους τάφους ψάχνοντας για τα λείψανα των πεθαμένων. Η νύχτα ήταν φεγγαρόλουστη. Σε λίγη ώρα φάνηκαν τα πτώματα που ήταν ακόμα ολόκληρα. Η μυρωδιά όλο και δυνάμωνε, ζαλιστήκαμε και ο ιδρώτας έλουζε τα πρόσωπά μας. Ήταν αδύνατο να τα βγάλουμε ολόκληρα ούτε μπορούσαμε να μαζέψουμε τα κόκαλα διότι ήταν καλυμμένα με σάρκες. Βγάλαμε τα μαχαίρια, κόψαμε τα κεφάλια και τα βάλαμε σε κάτι σακιά. Σκεπάσαμε τα πτώματα με άμμο και φύγαμε. Το πρωί, αφού βουτήξαμε τα κεφάλια σε ιωδιοφόρμιο, τα βάλαμε σε δύο ερμητικά κλεισμένους τενεκέδες. Όλα ήταν έτοιμα για το ταξίδι της επιστροφής».

Το ταξίδι της επιστροφής ξεκινά στις 18 Αυγούστου με ενδιάμεσους σταθμούς στην Κατάνια, τον Πειραιά και τη Σμύρνη. Στις 18 Οκτώβρη επιστρέφουν στη Θεσσαλονίκη, 920 μέρες μετά την αναχώρησή τους και πεντέμισι χρόνια μετά τις ενέργειες του 1903. Λίγες μέρες μετά παρέδωσαν στους γονείς του Arsov και του Bogdanov τα λείψανα των παιδιών τους. Ήταν η τελευταία Πράξη Τιμής σε αυτό το απίστευτο μπάρκο των Βαρκάρηδων.

Οι εξόριστοι στις φυλακές Μουρτζούκ στο Φεζάν.
Πρώτος καθισμένος από αριστερά ο Πάβελ Σάτεφ.

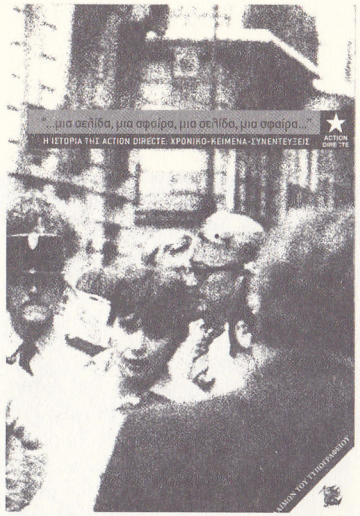

Βεβαίως κύριε εισαγγελέα, στα δεκατρία χρόνια στο μπουντρούμι, μου ξεριζώσατε τα πιο απλά πράγματα. Δε θυμάμαι καν πλέον την απέραντη απαλότητα των μηρών μιας γυναίκας.

Αντιθέτως όμως, οφείλω να σας ομολογήσω ότι θα μπορούσα ακόμα να λύσω και να ξαναδέσω ένα colt 0,45 με τα μάτια δεμένα και την ίδια δεξιοτεχνία που σας χρειάζεται για να διεκπεραιώσετε τη δικογραφία ενός φτωχοδιάβολου. Θα μπορούσα να γλιστρήσω τις σφαίρες μέσα στο γεμιστήρα με αυτή την αυθάδεια που έχετε όταν γυρνάτε τις σελίδες: μια σφαίρα, μια σελίδα, μια σφαίρα, μια σελίδα...

ΕΞΑΝΤΛΗΜΕΝΟ -
ΠΡΟΣ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗ

★ ... για τη Joelle

Δελτίο πληροφόρησης που εκδόθηκε μετά το θάνατο της αντάρτισσας της Α.Δ. Ζοέλ Ομπρόν

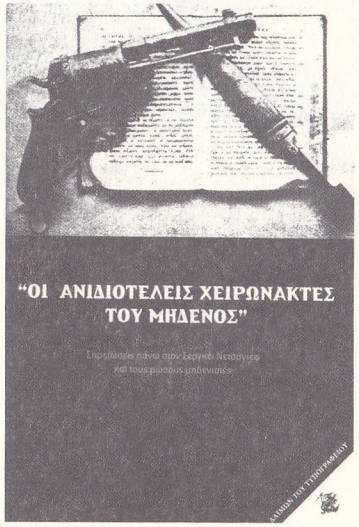

Το μίσος αυτών των μηδενιστών είναι τρομερό, πλήττει από τα κάτω, υποσκάπτει και σκευωρεί. Ακόμα κι αν είναι κανείς προσεκτικός σαν κουνέλι, δεν μπορεί να είναι σίγουρος για το κρεβάτι του ξενοδοχείου που θα κοιμηθεί, ούτε για την καρέκλα που κάθεται, ούτε για τη σκάλα του πλοίου που πιθανώς θα υποχωρήσει με θανατηφόρα αποτελέσματα. Ακόμα κι η μαγείρισσα μπορεί να βάλει αθέατα δηλητήριο σε κάποιο ποτήρι. Να είστε καχύποπτος για το ποτό στο φλασκί σας, για το αφρισμένο γάλα που σας φέρνει ο γελαδάρης. Δεν ορρωδούν προ ουδενός.

ΕΞΑΝΤΛΗΜΕΝΟ -
ΠΡΟΣ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗ

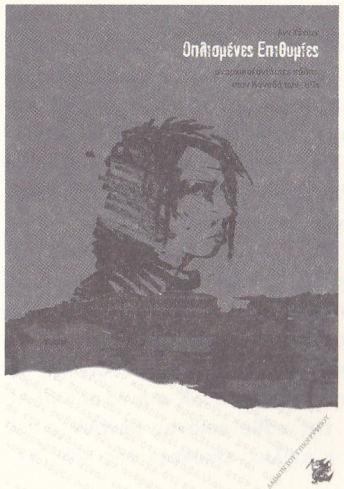

ΕΞΑΝΤΛΗΜΕΝΟ -
ΠΡΟΣ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗ

...στα τέλη των 70's και τις αρχές των 80's υπήρχε στον Καναδά ένας μεγάλος αναρχικός «χώρος» που ήταν ιδιαίτερα ενεργός σε κινήματα που αφορούσαν την κατάργηση των φυλακών, τον φεμινισμό, τους ιθαγενείς, το περιβάλλον, την αλληλεγγύη στον 3ο κόσμο. Παραμένοντας ενεργοί μέσα σε αυτά τα κινήματα, κάποιοι αναρχικοί ξεκίνησαν να υιοθετούν τακτικές άμεσης δράσης που πήγαιναν πέρα από τα όρια της νομιμότητας που ορίζει το κράτος. Ανέλαβαν άμεση δράση, όχι επειδή δεν μπορούσαν να ελέγχουν την οργή τους, αλλά ως κομμάτι μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής για την οικοδόμηση ενός επαναστατικού κινήματος που θα υπερέβαινε τον έλεγχο των εταιριών και του κράτους. Μια ακόμα μικρότερη ομάδα μέσα σε αυτό το κίνημα αποφάσισε να ξεκινήσει μια εκστρατεία αντάρτικου, περνώντας στην παρανομία για να αποφύγει πιθανές συλλήψεις και φυλακίσεις. Ήμουν μέλος αυτής της αντάρτικης ομάδας που ονομάσαμε ΑΜΕΣΗ ΔΡΑΣΗ.

CD rom που συγκεντρώνει την εκδοτική δουλειά του Δ.τ.Τ. (1991-2006)

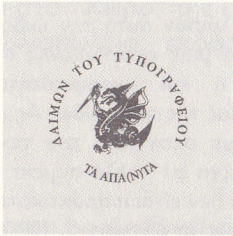

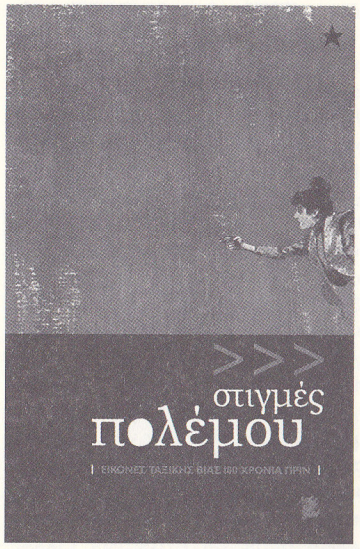

Αυτή η έκδοση δε θα ήθελα να εκληφθεί ως κάποιο είδος «επαναστατικού ρετρό». Οι λιθογραφίες αυτές μπορεί να φιλοτεχνήθηκαν στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα αλλά νομίζω πως οι δημιουργοί τους έχουν συλλάβει πρόσωπα, συναισθήματα, εκφράσεις που μου φαντάζουν πολύ οικείες.

Το «ΣΤΙΓΜΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ, εικόνες ταξικής βίας 100 χρόνια πριν» αυτή ακριβώς την αίσθηση θέλουν να παρουσιάσουν με τη συνδρομή ιστορικών, πολιτικών και λογοτεχνικών κειμένων που δίνουν το κλίμα της εποχής καθώς συχνά οι «χίλιες λέξεις» της κάθε εικόνας μένουν μισές δίχως τις «χίλιες εικόνες» της κάθε λέξης.

Οι «ΣΤΙΓΜΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ» ας θεωρηθούν ως στιγμιότυπα μιας μάχης που ποτέ δε σταμάτησε. Ως χειραψία και χαμογελαστές συστάσεις με προγόνους μας.

Αυτό το κείμενο γράφτηκε σε μια συγκεκριμένη εποχή, από συγκεκριμένους ανθρώπους. Σε μια εποχή μεγάλων μαχών και μεγάλων ελπίδων. Από ανθρώπους που πίστεψαν πως η επανάσταση δεν είναι κάτι μακρινό και άπιαστο, αλλά κάτι που συνέβαινε δίπλα τους: από κάθε γωνιά του κόσμου όπου γιγαντώνονταν αντι-ιμπεριαλιστικά επαναστατικά αντάρτικα, μέχρι το κέντρο των καπιταλιστικών μητροπόλεων όπου οι δρόμοι τους φλέγονταν και κάποιοι έκαναν την επιλογή των όπλων.

Ας μη δούμε λοιπόν αυτή την έκδοση υπό το πρίσμα μιας ενδεχόμενης ανεδαφικότητας ή και «γραφικότητας» που η εποχή μας της προσδίδει. Ας μην επικεντρώσουμε στον -επί του τεχνικού- παρωχημένο σε πολλά σημεία χαρακτήρα της. Αν κάτι είναι επίκαιρο (ή ανεπίκαιρο) δεν είναι η πρακτικότητά της αλλά το πνεύμα που την διαπνέει: το πνεύμα της αντίστασης... ΠΡΩΤΑ ΚΑΙ ΠΑΝΤΑ

Τα βιβλία του Δαίμονα του Τυπογραφείου μπορείτε να τα βρείτε και στο "Χώρο" της Ελευθεριακής Κουλτούρας (βιβλιοπωλείο - εκδόσεις), Ερεσσού 52, Εξάρχεια.

demon.books@yahoo.com

...οι θεωρητικοί που δε ζουν μια εξεγερτική ζωή
δε λένε τίποτα που να αξίζει να λεχθεί
και οι ακτιβιστές που αρνούνται να σκεφτούν κριτικά
δεν πράττουν τίποτα που να αξίζει να γίνει.
Ριζοσπαστική θεωρία είναι η σκέψη που ολοκληρώνεται
μέσα σε μια εξεγερτική ζωή και μαθαίνει
να εκφράζεται με ακρίβεια αλλά και ρευστότητα.

Όταν αναπτυχθεί κόβει σαν καλοακονισμένο μαχαίρι.

Το 1894, οι δεκατριάχρονοι μακεδόνες μαθητές Yordan Yordanov (Ortzeto) και Konstantin Kirkov φτάνουν στην -τότε οθωμανική- Θεσσαλονίκη για να φοιτήσουν στο γυμνάσιο. Ένα χρόνο αργότερα δημιουργούν με συμμαθητές τους έναν επαναστατικό πυρήνα και πρωτοστατούν σε μαθητικές κινητοποιήσεις. Το 1897 σχηματίζουν την ομάδα των ΤΑΡΑΧΟΠΟΙΩΝ και έρχονται σε επαφή με αναρχικούς - νιχιλιστικούς κύκλους της Γενεύης. Η ομάδα τους μετεξελίσσεται στους ΒΑΡΚΑΡΗΔΕΣ. «Ιδεολογία» τους ο τερορισμός.

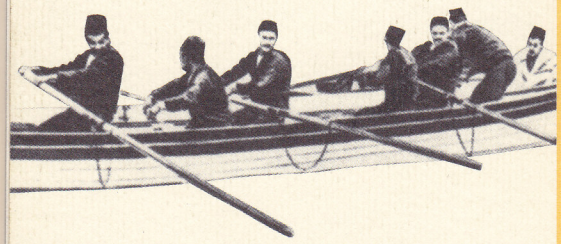

Σκοπός τους να ανατινάξουν κάποιους από τους σημαντικότερους κρατικούς και καπιταλιστικούς στόχους της πόλης. Ανοίγονται σε ένα απίστευτο μπάρκο για να καταφέρουν τελικά να συγκλονίσουν τη Θεσσαλονίκη τον Απρίλη του 1903, πληρώνοντας όλοι με τη ζωή ή την ελευθερία τους.

...είμαστε μια χούφτα φανατικοί που κατεβαίνουμε αλαλάζοντας το πλατύ ποτάμι της Ιστορίας. Και θα φτάσουμε εκεί.